บทที่ 2

ความหมาย แนวความคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองพยานบุคคลในคดีอาญาระหว่างพิจารณาคดีต่อศาล

ในบทนี้จะกล่าวถึงความหมาย ประเภท หน้าที่ของพยานบุคคล แนวคิด เหตุผล และความจำเป็นในการคุ้มครองพยานบุคคล ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิทธิของพยานบุคคล พัฒนาการของการคุ้มครองพยานบุคคลในคดีอาญา ระบบกฎหมายลักษณะพยานโดยทั่วไป และลักษณะของพยานบุคคลในคดีอาญาที่ควรได้รับการคุ้มครอง ดังต่อไปนี้

2.1 ความหมาย ประเภท และหน้าที่ของพยานบุคคลในคดีอาญา

พยานบุคคล หมายถึง บุคคลซึ่งจะมาให้หรือได้ให้ข้อเท็จจริงต่อพนักงานผู้มีอำนาจสืบสวน พนักงานผู้มีอำนาจสอบสวน พนักงานผู้มีอำนาจฟ้องคดี หรือศาล[1]

2.1.1 ความหมายของพยานบุคคล

พยานบุคคล เป็นพยานหลักฐานประเภทหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการพิจารณาคดี โดยมีนักวิชาการหลายท่านให้นิยามคำว่า “พยานบุคคล” ดังนี้

ดร. คณิต ณ นคร กล่าวว่า “พยานบุคคล หมายถึง บุคคลที่มาให้การต่อศาลด้วยวาจา ผู้ที่จะต้องเปิดเผยถึงการรับรู้ของตนเกี่ยวกับข้อเท็จจริง โดยการให้ถ้อยคำ การรับรู้ของพยานบุคคลนี้เป็นการรับรู้โดยสัมผัสของตน คือจากการได้เห็น ได้ฟัง ได้รส และได้รู้สึก พยานบุคคลเป็นผู้ที่ได้รับรู้เหตุการณ์ในอดีต และเฉพาะผู้ที่ได้รับรู้เหตุการณ์เท่านั้นที่สามารถเป็นพยานบุคคลได้ และ

พยานบุคคลไม่สามารถทดแทนกันได้ พยานบุคคลโดยปกติจะเบิกความโดยวิธีการเขียนหรือวิธีอื่นที่สามารถสื่อความหมายได้ และกฎหมายถือว่าเป็นคำเบิกความของพยานบุคคล ตัวพยานบุคคลโดยทั่วไปไม่เป็นพยานหลักฐาน แต่ถ้อยคำของพยานบุคคลเป็นพยานหลักฐาน”[2]

ศาสตรจารย์ (พิเศษ) ปัญญา สุทธิบดี กล่าวว่า “พยานบุคคล หมายถึง บุคคลที่มาเบิกความต่อศาลด้วยวาจา”[3]

---

[1] ปัญญา สุทธิบดี. (2557). ***กฎหมายลักษณะพยานเปรียบเทียบ (พยานบุคคล).*** (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : http://oknation.nationtv.tv/blog/master-laws-ram-generation4/2014/01/09/entry-4 [2562, 17 เมษายน].

[2] คณิต ณ นคร. (2561). ***กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา*** (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพฯ: เนติธรรม. หน้า 87.

พรเพชร วิชิตชลชัย กล่าวว่า “พยานบุคคล หมายถึง บุคคลที่มาให้การต่อศาล เบิกความเล่าเรื่องด้วยวาจา เพื่อให้ศาลได้บันทึกถ้อยคำของพยานผู้นั้นไว้เป็นพยานหลักฐานในการพิจารณาคดี”[4]

ดังนั้น พยานบุคคล คือ หลักฐานที่เกิดขึ้นจากคำเบิกความของบุคคลที่ได้ให้การต่อศาลโดยตัวเอง ซึ่งข้อเท็จจริงที่บุคคลผู้ที่เป็นพยานได้ให้การต่อศาลนั้น ถือเป็นพยานหลักฐานในคดี ซึ่งพยานบุคคลสามารถแบ่งออกเป็นพยานประเภทต่าง ๆ เช่น ประจักษ์พยาน คือ บุคคลที่ได้รู้เห็นเหตุการณ์ รู้ข้อเท็จจริงในคดีที่มาเบิกความต่อศาลตามที่ตนได้รับรู้ถือได้ว่าเป็นพยานที่ดีที่สุด

พยานบุคคลที่กฎหมายกำหนด ให้สามารถนำเข้าสู่กระบวนการพิจารณาคดีอาญา และศาลสามารถรับฟังเป็นพยานหลักฐาน เพื่อประกอบการพิจารณาในชั้นพิจารณาคดี จะต้องเป็นพยานที่ได้มาอย่างถูกต้องตามกฎหมายเท่านั้น จะเป็นการได้มาซึ่งพยานโดยการจูงใจ ขู่เข็ญ หลอกลวง จะใช้อ้างเป็นพยานไม่ได้ เพราะถือว่าเป็นพยานที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย ซึ่งในชั้นพิจารณาคดีนี้ศาลจะรับฟังพยานที่เป็นประจักษ์พยานเป็นหลัก แต่หากเป็นพยานบอกเล่า ในทางปฏิบัติแล้วนั้นศาลจะไม่รับฟังให้เป็นพยาน เพราะถือเป็นพยานที่ไม่มีน้ำหนักเพียงพอ และสามารถตระเตรียมการกันได้ หรืออาจจะสมมุติขึ้นมาเองได้ เว้นแต่ในกรณีที่จะเชื่อได้ว่าสามารถพิสูจน์ได้ หรือมีข้อเท็จจริงและเหตุจำเป็น จึงสามารถอ้างพยานบอกเล่าเข้ามาเป็นพยานในคดีได้ ซึ่งในกรณีนี้ขึ้นอยู่กับการใช้ดุลยพินิจของศาลว่าจะรับฟังพยานบอกเล่าหรือไม่ ซึ่งการรับฟังพยานบอกเล่านั้นจะเป็นการรับฟังโดยทำให้น้ำหนักของประจักษ์พยานดีขึ้นเท่านั้น[5]

ดังนั้น สามารถสรุปได้ว่า “พยานบุคคล หมายถึง บุคคลที่มาให้การต่อศาลและเบิกความด้วยวาจาซึ่งรับรู้เหตุการณ์จากการได้เห็น ได้ฟัง ได้รส และได้รู้สึก เพื่อให้ศาลบันทึกถ้อยคำของพยานผู้นั้นไว้เป็นพยานหลักฐานในการพิจารณาคดีเพื่อหาข้อเท็จจริง

2.1.2 ประเภทของพยานบุคคล

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ได้แบ่งประเภทของพยานหลักฐานในคดีอาญาออกเป็น 3 ประเภท คือ พยานบุคคล พยานเอกสาร และพยานวัตถุ ซึ่งมีหลักเกณฑ์ในการนำสืบแตกต่างกันออกไป แต่สำหรับพยานบุคคลนั้นสามารถจัดแบ่งได้ ดังนี้

---

[3] ปัญญา สุทธิบดี. (2544). ***กฎหมายลักษณะพยาน*** (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง. หน้า 8.

[4] พรเพชร วิชิตชลชัย. (2555). ***คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน*** (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา. หน้า 189.

[5] พร้อมพรรณ ชลถาวรพงศ์. (2560). ***การรับฟังพยานหลักฐานที่ได้มาโดยมิชอบด้วยกฎหมายตามประมวลวิธีพิจารณาความอาญา.*** วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์, คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. หน้า 23.

2.1.2.1 พยานโดยตรงกับพยานแวดล้อม

ประการแรก พยานโดยตรง (Direct Evidence) คือ พยานหลักฐานเกี่ยวกับข้อเท็จจริงซึ่งทุ่มเถียงกันในกรณีโดยตรง เช่นคดีรถชน พยานที่ให้การว่า ได้เห็นรถยนต์ของจำเลยขับแซงมาทางซ้ายของถนนในขณะเกิดอุบัติเหตุ ย่อมเป็นพยายนโดยตรง เพื่อแสดงว่าจำเลยขับรถโดยประมาทผิดกฎจราจร

ประการที่สอง พยานแวดล้อม (Circumstantial Evidence) คือ พยานที่ไม่ได้แสดงถึงข้อเท็จจริงที่จะพิสูจน์โดยตรง แต่ศาลอาจอนุมานจากพยานนั้นได้ว่าข้อเท็จจริงที่คู่ความนำพยานแวดล้อมกรณีมาพิสูจน์นั้นมีอยู่จริงหรือไม่ เช่น พยานไม่ได้เห็นว่ามีการฆาตกรรมขึ้นแต่เห็นจำเลยถือปืนจ้องมาทางผู้ตายหลังจากที่ได้ยินเสียงปืนสักพักหนึ่ง เป็นต้น พยานแวดล้อมกรณีนั้นนับว่ามีความสำคัญมาก ในบางคดีอาจไม่สามารถหาพยานโดยตรงได้จำเป็นต้องอาศัยพยานแวดล้อมกรณีเป็นเครื่องช่วยพิสูจน์ความจริงและการชั่งน้ำหนักพยานโดยตรงว่าว่าสามารถรับฟังได้หรือไม่จำเป็นต้องอาศัยพยานกรณีด้วย[6]

การแบ่งประเภทของพยานหลักฐานวิธีนี้ พิจารณาจากความใกล้ชิดของข้อเท็จจริงที่พยานมุ่งพิสูจน์กับประเด็นพิพาทในคดี กล่าวคือ หากข้อเท็จจริงใกล้ชิดจนเป็นอันเดียวกับประเด็นพิพาท พยานที่มุ่งสืบข้อเท็จจริงนั้นก็เป็นพยานโดยตรง แต่ถ้าข้อเท็จจริงมิได้เป็นอันเดียวกับประเด็นพิพาทพยานที่มุ่งพิสูจน์ข้อเท็จจริงนั้นถือเป็นพยานแวดล้อม

2.1.2.2 ประจักษ์พยานกับพยานบอกเล่า

ประการแรก ประจักษ์พยาน (Eye Witness) หมายถึง พยานบุคคลผู้มาเบิกความให้ข้อเท็จจริงแก่ศาลตามที่ตนได้รับรู้มาจากประสาทของตนเอง มิใช่รับรู้มาจากการบอกเล่าของผู้อื่น ประจักษ์พยานจึงเป็นผู้ได้รับเหตุการณ์หรือข้อเท็จจริงมาด้วยตนเอง

ประการที่สอง พยานบอกเล่า (Hearsay) หมายถึง พยานที่มิได้รู้เหตุการณ์เรื่องราวด้วยตนเอง แต่เป็นพยานที่รับฟังมาจากผู้อื่น แล้วเอาความที่รับฟังมาเล่าหรือเบิกความต่อศาลอีกต่อหนึ่ง[7]

การแบ่งประเภทของพยานหลักฐานตามวิธีนี้ พิจารณาจากความใกล้ชิดระหว่างพยานหลักฐานกับข้อเท็จจริงที่พยานมุ่งพิสูจน์ หากพยานได้สัมผัสข้อเท็จจริงมาด้วยตนเองก็ถือเป็นประจักษ์พยาน แต่หากพยานมิได้สัมผัสข้อเท็จจริงเองแต่รับทราบมาจากบุคคลอื่นก็ถือเป็นพยานบอกเล่า

2.1.2.3 พยานเดี่ยวกับพยานคู่

ประการแรก พยานเดี่ยว หมายถึง พยานที่ได้เห็นเหตุการณ์โดยลำพังแต่เพียงผู้เดียว กล่าวคือ ไม่ได้เห็นเหตุการณ์อันเดียวกันในขณะเดียวกันกับพยานคนอื่น[8]

---

[6] คณิต ณ นคร. อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 2. หน้า 87-88.

[7] โสภณ รัตนากร. (2557). ***คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน*** (พิมพ์ครั้งที่ 11). กรุงเทพฯ: นิติบรรณการ. หน้า 42.

ประการที่สอง พยานคู่ หมายถึง พยานผู้รู้เห็นเหตุการณ์ตอนใดตอนหนึ่งในขณะเดียวกันตั้งแต่สองคนขึ้นไป อย่างไรก็ดี พยานคู่ไม่จำเป็นต้องอยู่ในที่เดียวกันหรือต้องเห็นเหตุการณ์อย่างเดียวหมดทุกระยะ หรือระหว่างพยานด้วยกันไม่จำเป็นต้องเห็นซึ่งกันและกัน แต่ต้องพิจารณาโดยถือเหตุการณ์กับการเห็นเป็นหลักว่าต้องเกิดในขณะเดียวกัน

ความแตกต่างของพยานในหัวข้อนี้ คือ พยานเดี่ยว คือ พยานที่ไม่ได้เห็นเหตุการณ์เรื่องเดียวกันในขณะเดียวกัน ส่วนพยานคู่ คือ ในข้อเท็จจริงอย่างหนึ่ง อาจมีผู้รู้เห็นหลายคน เป็นต้น

2.1.2.4 พยานนำกับพยานหมาย

ประการแรก พยานนำ หมายถึง พยานบุคคลที่คู่ความฝ่ายที่อ้างไม่ว่าโจทก์หรือจำเลยไม่ว่าในคดีแพ่งหรือคดีอาญา เป็นผู้นำพยานนั้นมาเบิกความที่ศาลเอง

ประการที่สอง พยานหมาย หมายถึง พยานที่ศาลออกหมายเรียกให้มาเบิกความศาลอาจเป็นการออกหมายโดยคู่ความขอให้ออก หรือเป็นพยานที่ศาลหมายเรียกเอง[9]

พยานนำและพยานหมายนั้น มีความแตกต่างกัน คือ พยานนำ คือ พยานที่คู่ความติดต่อให้ไปเบิกความและพยานยินดีไปศาลด้วยความสมัครใจ ส่วนพยานหมาย คือ พยานที่คู่ความไม่สามารถนำไปเบิกความได้ จึงขอให้ศาลออกหมายเรียกให้ไปเบิกความ

2.1.2.5 พยานบุคคลธรรมดากับพยานผู้เชี่ยวชาญ

ประการแรก พยานบุคคลธรรมดา หรือสามัญพยาน หมายถึง พยานบุคคลที่มาเบิกความเกี่ยวกับข้อเท็จจริงที่พยานรู้เห็นมา

ประการที่สอง พยานผู้เชี่ยวชาญ หมายถึง ผู้เชี่ยวชาญ และผู้เชี่ยวชาญในคดีแพ่งกับพยานผู้ชำนาญการพิเศษในคดีอาญา ซึ่งเป็นพยานบุคคลเหมือนกัน แต่มีประสบการณ์หรือวิชาความรู้ในสาขาต่างๆ มาเบิกความแสดงความเห็นตามหลักวิชา โดยบุคคลนั้นไม่ได้รู้เห็นเหตุการณ์หรือข้อเท็จจริง ไม่ว่าจะโดยตรงในฐานะประจักษ์พยาน หรือโดยอ้อมในฐานพยานแวดล้อม[10]

การแบ่งประเภทของพยานหลักฐานตามวิธีนี้ พิจารณาจากความเชี่ยวชาญในข้อเท็จจริงในคดี โดยพยานบุคคลธรรมดาก็คือเป็นบุคคลทั่วไปที่ได้รู้หรืออยู่ในเหตุการณ์ในข้อเท็จจริง แต่พยานผู้เชี่ยวชาญถือเป็นพยานบุคคลที่เข้ามาเบิกความในลักษณะแสดงความเห็น มิใช่เป็นความจากการประสบ

---

[8] ยิ่งศักดิ์ กฤษณจินดาและวุฒิพงษ์ เวชยานนท์. (2542). ***คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน.*** กรุงเทพฯ: พิมพ์อักษร. หน้า 262.

[9] โสภณ รัตนากร. อ้างแล้วเชิงอรรที่ 7. หน้า 45.

[10] พรเพชร วิชิตชลชัย. อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 4. หน้า 190.

พบเห็นข้อเท็จจริงและนำมาเล่าให้ศาลฟัง เช่น แพทย์ซึ่งตรวจบาดแผลของผู้เสียหายมาเป็นพยาน ผู้เชี่ยวชาญเพื่อให้ความเห็นว่าบาดแผลเกิดจากอะไร

2.1.2.6 พยานที่เป็นผู้เสียหายกับพยานที่มิใช่ผู้เสียหาย

ประการแรก พยานที่เป็นผู้เสียหาย หมายถึง พยานผู้ที่ได้รับความเสียหายหรือผลร้ายจากการกระทำความผิดโดยตรงจากการกระทำความผิดอาญานั้น ซึ่งในการพิจารณาคดีอาญาผู้เสียหายจะเป็นพยานสำคัญที่โจทก์จะต้องนำเข้าเบิกความต่อศาลเพื่อให้ศาลเชื่อว่าได้มีการกระความผิดเกิดขึ้นจริง โดยผู้เสียหายจะทราบหรือไม่ว่าผู้ใดจะเป็นผู้กระทำความผิดหรือไม่นั้นไม่สำคัญ

ประการที่สอง พยานที่ไม่เป็นผู้เสียหาย หมายถึง พยานที่เป็นพลเมืองดีซึ่งบังเอิญเห็นเหตุการณ์การกระทำความผิดหรือรู้เห็นพฤติการณ์บางอย่างอันจะสนับสนุนทางคดีให้เห็นว่าได้มีการกระทำความผิดเกิดขึ้นและจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดนั้นประการใดประการหนึ่ง หรือทั้งสองประการ แต่มิใช่ผู้ได้รับผลร้ายจากการกระทำความผิดนั้นโดยตรง พยานที่มิใช่ผู้เสียหายนี้รวมถึงพยานที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อดำเนินคดีกับจำเลยด้วย กล่าวคือ ในพยานที่เป็นผู้เสียหายกับพยานที่มิใช่ผู้เสียหายถือเป็นพยานที่สำคัญมากในคดีอาญา เพราะในคดีอาญานั้นหากจะลงโทษผู้ใดได้ผู้นั้นจะต้องเป็นผู้เสียหายโดยตรง ซึ่งในส่วนนี้ก็จำเป็นที่จะต้องมีพยานมาเบิกความยืนยันว่าตนได้รับผลกระทบจากการกระทำความผิดของฝ่ายจำเลย ซึ่งพยานที่เป็นผู้เสียหายนั้นอาจจะเป็นตัวโจทก์เองหรือผู้ที่ได้รับผลร้ายจากการกระทำของจำเลย ส่วนพยานที่ไม่เป็นผู้เสียหายนั้นอาจเป็นพลเมืองดีหรือบุคคลที่เข้าให้การช่วยเหลือผู้เสียหายได้ เป็นต้น

2.1.3 หน้าที่ของพยานบุคคลตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาอาญา

การนำพยานบุคคลมาสืบในคดีอาญาโดยส่วนใหญ่เป็นไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง โดยผลของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 15[11] ที่ให้นำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับโดยอนุโลม เช่น ในเรื่องการมาศาลของพยาน หรือการสาบานตน เป็นต้น แต่ในบางเรื่องก็ไม่อาจนำหลักที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับได้ เพราะมีประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญากำหนดไว้เป็นการเฉพาะเรื่องแล้ว เช่น โจทก์ไม่สามารถที่จะอ้างจำเลยเป็น

---

[11] ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

มาตรา 15 บัญญัติว่า วิธีพิจารณาข้อใดซึ่งประมวลกฎหมายนี้มิได้บัญญัติ ไว้โดยเฉพาะให้นำบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาใช้บังคับเท่าที่พอจะใช้บังคับได้

พยานได้[12] หรือศาลต้องอ่านคำพยานให้พยานฟังต่อหน้าจำเลย[13] เป็นต้น ดังนั้นจึงขออธิบายการนำพยานบุคคลเข้าเบิกความในคดีอาญาตามลำดับ ดังนี้[14]

2.1.3.1 หน้าที่ในการมาศาลของพยานบุคคล

การที่พยานจะเบิกความเป็นพยานในคดีใดคดีหนึ่งได้นั้น คู่ความฝ่ายที่ประสงค์จะอ้างพยานนั้นเข้าสืบจะต้องระบุชื่อและที่อยู่ของบุคคลนั้นในบัญชีพยานและเมื่อได้บุคคลนั้นไว้ในบัญชีพยานแล้ว เมื่อถึงเวลาที่จะต้องนำพยานของตนเข้าสืบ คู่ความฝ่ายนั้นจะนำพยานไปศาล

กรณีที่คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งอ้างบุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นพยานนั้นแต่คู่ความฝ่ายนั้นไม่อาจนำพยานผู้นั้นมาเบิกความต่อศาลได้ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาไม่ได้กำหนดเรื่องดังกล่าวไว้โดยเฉพาะ ดังนั้นจึงต้องนำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 106 มาใช้โดยอนุโลม ซึ่งได้บัญญัติไว้ดังนี้ “ถ้าคู่ความฝ่ายใดไม่สามารถนำพยานของตนมาศาลได้เอง คู่ความฝ่ายนั้นอาจขอต่อศาลก่อนวันสืบพยานให้ศาลออกหมายเรียกพยานมาศาลได้ แต่ต้องให้พยานรู้ล่วงหน้าอย่างน้อยสามวัน”

หมายเรียกพยานต้องมีข้อความดังต่อไปนี้

ประการแรก ชื่อและตำบลที่อยู่ของพยาน ชื่อคู่ความและศาล

ประการที่สอง สถานที่และวันเวลาซึ่งพยานจะต้องไป และ

ประการที่สาม กำหนดโทษที่จะต้องรับในกรณีที่ไม่เป็นไปตามหมายเรียกและเบิกความเท็จถ้าศาลเห็นว่าพยานจะไม่สามารถเบิกความได้โดยมิได้ตระเตรียม ศาลจะจดแจ้งข้อเท็จจริงซึ่งพยานอาจถูกซักถามลงไว้ในหมายเรียกด้วยก็ได้

เมื่อพยานได้รับหมายเรียกแล้ว พยานต้องไปเบิกความตามวัน เวลา ที่ระบุในหมายเรียก[15] มิฉะนั้นจะมีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 170 โดยการมาเบิกความนั้นถือว่าเป็นหน้าที่ของ

---

[12] ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

มาตรา 232 บัญญัติว่า ห้ามมิให้โจทก์อ้างจำเลยเป็นพยาน

[13] ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

มาตรา 237 บัญญัติว่า บันทึกคำเบิกความพยานชั้นไต่สวนมูลฟ้องหรือพิจารณานั้น ให้ศาลอ่านให้พยานฟังต่อหน้าจำเลย เว้นแต่ในกรณีดังบัญญัติไว้ใน มาตรา 165 วรรคสาม

ในกรณีที่คู่ความตกลงกัน ศาลอาจอนุญาตให้ถือเอาบันทึกคำเบิกความพยานในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง เป็นคำเบิกความพยานในชั้นพิจารณา โดยพยานไม่ต้องเบิกความใหม่หรือให้พยานเบิกความ ตอบคำถามค้านของจำเลยไปทันทีได้ เว้นแต่ในข้อหาความผิดที่กฎหมายกำหนดอัตราโทษอย่างต่ำจำคุกตั้งแต่ห้าปีขึ้นไป หรือโทษสถานที่หนักกว่านั้น

[14] วัสสิก ศรีแก้ว. (2553). ***การให้เอกสิทธิ์สำหรับพยานบุคคลในคดีอาญา : ศึกษากรณีการให้เอกสิทธิ์ตามสถานะของพยานบุคคล.*** วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์, คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. หน้า 36-39.

พลเมืองดี ที่จะต้องไปเบิกความต่อศาลด้วยความสัตย์จริง เหมือนเช่นหน้าที่ในการเสียภาษีอากร หรือการรับราชการทหาร เป็นต้น เพราะการมาเบิกความนั้นเป็นไปเพื่อรักษาความยุติธรรมให้แก่สังคม เป็นหน้าที่ของพลเมืองดีที่ต้องกระทำ

2.1.3.2 หน้าที่ต้องไปเบิกความเป็นพยานต่อศาล

การที่พยานจะไปเบิกความเป็นพยานในคดีนั้น คู่ความที่ประสงค์จะอ้างพยานนั้นจะต้องระบุชื่อและที่อยู่ของบุคคลนั้นในบัญชีพยานและเมื่อถึงเวลาจะต้องนำพยานเข้าสืบคู่ความฝ่ายนั้นอาจนำพยานไปศาลเอง ซึ่งเรียกว่าพยานนำ แต่หากคู่ความฝ่ายใดไม่สามารถนำพยานของตนมาศาลเองได้ คู่ความฝ่ายนั้นอาจขอต่อศาลให้ศาลออกหมายเรียกพยานมาศาลซึ่งเรียกว่าพยานหมาย ซึ่งเรียกว่าพยานตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 106 เมื่อพยานที่ได้รับหมายเรียกให้ไปเบิกความโดยชอบแล้วต้องไปเบิกความต่อศาลตามกำหนด หากจงใจไม่ไปศาล อาจถูกศาลออกหมายจับและกักขังจนกว่าพยานจะได้เบิกความตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 111 (2) และมีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 170 ซึ่งศาลมีอำนาจออกหมายจับและเอาตัวพยานกักขังไว้จนกว่าพยานจะได้เบิกความตามวันที่ศาลเห็นสมควรก็ได้ (ขัดขืนหมายหรือคำสั่งศาลให้มาให้ถ้อยคำ หรือให้มาเบิกความจำคุกไม่เกิน 6 เดือน ปรับไม่เกิน 1,000 บาท)

ประการแรก การสาบานตน เมื่อพยานมาถึง พยานจะต้องสาบานตนก่อนเข้าเบิกความตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 112 บัญญัติว่า ก่อนเบิกความ พยานทุกคนต้องสาบานตนตามลัทธิศาสนา หรือจารีตประเพณีแห่งชาติของตน หรือกล่าวคำปฏิญาณว่าจะให้การตามสัตย์จริงเสียก่อน ยกเว้นแต่บุคคลต่อไปนี้ พระมหากษัตริย์ พระราชินี พระรัชทายาท หรือผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ บุคคลที่มีอายุต่ำกว่าสิบห้าปีหรือหย่อนความรู้สึกผิดและชอบ พระภิกษุและสามเณรในพุทธศาสนา และบุคคลซึ่งคู่ความทั้งสองฝ่ายตกลงกันว่าไม่ต้องให้สาบาน ซึ่งผู้ที่ขัดขืนคำสั่งศาลให้สาบานหรือปฏิญาณตนมีความผิดตาม ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 171 (จำคุกไม่เกิน 6 เดือน ปรับไม่เกิน 1,000 บาท)

ประการที่สอง วิธีการเบิกความในศาล พยานทุกคนที่มาเบิกความในศาลจะต้องเบิกความด้วยวาจา ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 113 โดยจะเบิกความด้วยวิธีอื่น เช่น เขียนเป็นลายลักษณ์อักษร หรือใช้เครื่องบันทึกเสียงที่จะมาเบิกความมาให้ศาลฟังไม่ได้ทั้งนี้เพื่อให้ศาลได้มีโอกาส

---

[15] ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

มาตรา 108 บัญญัติว่า พยานที่ได้รับหมายเรียกโดยชอบดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา 106 และมาตรา 107 นั้น จำต้องไป ณ สถานที่และตามวันเวลาที่กำหนดไว้ เว้นแต่มีเหตุเจ็บป่วยหรือมีข้อแก้ตัวอันจำเป็นอย่างอื่นโดยได้แจ้งเหตุนั้นให้ศาลทราบแล้ว และศาลเห็นว่าข้ออ้างหรือข้อแก้ตัวนั้นฟังได้

ลำดับเหตุการณ์ที่พยานมาเบิกความต่อศาล รวมถึงศาลสามารถสังเกตกิริยา ท่าทางของพยานขณะเบิกความเพื่อใช้ประกอบการชั่งน้ำหนักคำพยานด้วย แต่อาจมีข้อยกเว้นในกรณีกฎหมายกำหนดไว้

ประการที่สาม ลำดับการซักถามพยาน เมื่อพยานได้สาบานตนหรือปฏิญาณตนแล้ว ศาลจะสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไป เช่น ชื่อ อายุ อาชีพ ตำแหน่ง ภูมิลำเนาและความเกี่ยวข้องกับคู่ความ เมื่อพยานแสดงตนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 116 แล้ว ศาลจะปฏิบัติอย่างหนึ่งอย่างใดดังต่อไปนี้ ศาลเป็นผู้ถามพยานเอง กล่าวคือ แจ้งให้พยานทราบประเด็นและข้อเท็จจริง ซึ่งต้องการสืบแล้วให้พยานเบิกความในข้อนั้น ๆ โดยวิธีเล่าเรื่องตามลำพังหรือโดยวิธีตอบคำถามของศาล หรือให้คู่ความซักถาม และถามค้านพยานไปทีเดียว โดยศาลจะให้คู่ความฝ่ายที่อ้างพยานก่อน แล้วจึงให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งถามค้าน และหากฝ่ายที่อ้างพยานยังสงสัย ติดใจอยู่ก็อาจจะถามติงพยานได้ ศาลจะเป็นเพียงควบคุมการซักถามพยานของคู่ความทั้งสองฝ่ายให้ดำเนินไปโดยชอบเท่านั้น โดยลำดับของการให้คู่ความซักถามพยานมี ดังนี้

1) การซักถามพยานฝ่ายของตน คือการที่คู่ความฝ่ายที่อ้างพยานซักถามพยานของตนเองเพื่อให้พยานเบิกความตามประเด็นที่คู่ความฝ่ายที่อ้างตั้งใจจะนำพยานปากนั้น ๆ เข้าสืบ โดยการถามพยานในลักษณะนี้จะต้องไม่ใช้คำถามนำ เว้นแต่คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งยินยอมหรือได้รับอนุญาตจากศาล

2) คำถามนำ หมายถึง คำถามที่แนะนำคำตอบ หรือชี้ช่องคำตอบให้พยานฟังแล้วทราบว่าจะต้องตอบคำถามว่าอย่างไร คำถามลักษณะนี้ประมวลกฎหมาย วิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 118 วรรคแรก ห้ามมิให้ใช้คำถามในลักษณะดังกล่าว เพราะคำถามนำนั้นทำให้ศาลไม่ต้องอาจได้ความจริงที่ถูกต้อง

3) การถามค้าน หมายถึง การถามคำถามเมื่อคู่ความฝ่ายที่อ้างพยานได้ซักถามพยานเสร็จสิ้นแล้ว คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งจึงซักถามพยานปากนั้น ๆ เพื่อทำลายน้ำหนักคำพยานฝ่ายตรงข้ามที่ได้ตอบข้อซักถามไปแล้ว การถามค้านนี้เป็นการถามเพื่อจับเท็จคำพยานและแสวงหาประโยชน์จากคำเบิกความของพยานนั้น เพื่อสนับสนุนข้ออ้างข้อกล่าวหาของตน

2.1.4 พยานบุคคลกับบทบาทในคดีอาญา

การพิสูจน์ความจริงในกระบวนการยุติธรรมจะต้องอาศัยพยานหลักฐานเป็นสิ่งสำคัญที่สุด ซึ่งมีทั้งพยานเอกสาร พยานวัตถุ พยานบุคคล รวมทั้งพยานซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญฯ หรือผู้ชำนาญการพิเศษ สำหรับในคดีอาญา กล่าวไว้ว่า พยานบุคคลจะเข้ามาเกี่ยวข้องและถูกใช้อ้างอิงมากกว่าพยานประเภทอื่น ๆ ทั้งนี้อาจจะเนื่องจากมาจากการกระทำความผิดอาญาบางอย่างที่เป็นอาญากรรมพื้นบ้าน และเกิดขึ้นบ่อย เช่น

การลักทรัพย์ ทำร้ายร่างกาย ฆ่าคนตาย เป็นต้น ความผิดเหล่านี้เป็นการกระทำที่ต้องอาศัยพยานบุคคลเป็นหลักฐานที่สำคัญในการพิสูจน์ความจริง[16]

เมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้น ไม่ว่าจะรู้ตัวผู้กระทำความผิดหรือไม่ พนักงานสอบสวนย่อมมีอำนาจและหน้าที่ในการรวบรวมพยานหลักฐานทั้งหมดเท่าที่ทำได้ เพื่อประสงค์จะทราบข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ต่าง ๆ เพื่อจะรู้ตัวผู้กระทำความผิดและพิสูจน์ให้เห็นความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหา[17]

บุคคลที่มีส่วนได้รู้เห็นในการกระทำความผิด ซึ่งบางกรณีรวมถึงผู้เสียหายมีหน้าที่ในการเป็นพยานเพื่อให้ถ้อยคำ รวมทั้งส่งมอบพยานหลักฐานต่าง ๆ และอาจนำไปสู่การชี้ตัวผู้ต้องหาการให้การในชั้นสอบสวน การเบิกความในชั้นพิจารณาคดี ทำให้พยานดังกล่าวมีสิทธิ หน้าที่ และความรับผิดชอบในขณะเดียวกัน โดยเริ่มจากรัฐมีมาตรการทางกฎหมายในการบังคับบุคคลให้มาให้การในฐานะพยาน[18] ด้วย

---

[16] สัญลักษ์ ปัญวัฒเนลิขิต. (2557). “บทบาทของศาลในการประกันคุณภาพกระบวนการยุติธรรมทางอาญา”. ***วารสารนิติศาสตร์*** 24 (2). หน้า 3-4.

[17] ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

มาตรา 131 บัญญัติว่า ให้พนักงานสอบสวนรวบรวมหลักฐานทุกชนิด เท่าที่สามารถจะทำได้ เพื่อประสงค์จะทราบข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ต่าง ๆ อันเกี่ยวกับความผิดที่ถูกกล่าวหา เพื่อจะรู้ตัวผู้กระทำผิดและพิสูจน์ให้เห็นความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหา

[18] ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

มาตรา 133 บัญญัติว่า พนักงานสอบสวนมีอำนาจออกหมายเรียกผู้เสียหาย หรือบุคคลใดซึ่งมีเหตุอันควรเชื่อว่าถ้อยคำของเขาอาจเป็นประโยชน์แก่คดี ให้มาตามเวลาและสถานที่ในหมาย แล้วให้ถามปากคำบุคคล นั้นไว้

การถามปากคำนั้น พนักงานสอบสวนจะให้ผู้ให้ถ้อยคำสาบาน หรือปฏิญาณตัวเสียก่อนก็ได้ และต้องปฏิบัติตามบทบัญญัติแห่ง ประมวลกฎหมายนี้ว่าด้วยพยานบุคคล

ห้ามมิให้พนักงานสอบสวนตักเตือน พูดให้ท้อใจหรือใช้กลอุบาย อื่นเพื่อป้องกันมิให้บุคคลใดให้ถ้อยคำ ซึ่งอยากจะให้ด้วยความเต็มใจ

ในคดีความผิดเกี่ยวกับเพศ การถามปากคำผู้เสียหายซึ่งเป็นหญิง ให้พนักงานสอบสวน ซึ่งเป็นหญิงเป็นผู้สอบสวน เว้นแต่ผู้เสียหายนั้นยินยอมหรือมีเหตุจำเป็นอย่างอื่น และให้บันทึกความยินยอมหรือเหตุจำเป็นนั้นไว้ ทั้งนี้ผู้เสียหายจะขอให้บุคคลใดอยู่ร่วมในการถามปากคำนั้นด้วยก็ได้

ในกรณีที่มีความจำเป็นต้องจัดให้ผู้เสียหายหรือพยานยืนยันตัวผู้กระทำความผิดในชั้นจับกุม หรือชี้ตัวผู้ต้องหาในคดีอาญา ให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ หรือพนักงานสอบสวนจัดให้มีการยืนยันตัวผู้กระทำความผิดหรือชี้ตัวผู้ต้องหาในสถานที่ที่เหมาะสม และสามารถจะป้องกันมิให้ผู้กระทำความผิดหรือผู้ต้องหาเห็นตัวผู้เสียหายหรือพยาน โดยให้คำนึงถึงความปลอดภัยของผู้เสียหายหรือพยานเท่าที่เหมาะสมแก่พฤติการณ์แห่งกรณี เว้นแต่ผู้เสียหายหรือพยานนั้นยินยอม และให้บันทึกความยินยอมนั้นไว้

การใช้หมายเรียก รวมถึงการบังคับให้พยานมาศาลให้กล่าวคำสาบานและให้เบิกความ นอกจากนี้ รัฐยังกำหนดความรับผิดชอบของพยานที่ไม่มาตามหมายเรียกทั้งในชั้นสอบสวนและชั้นพิจารณาคดี

กระบวนการพิจารณาคดีแต่ละขั้นตอน พยานบุคคลเข้ามาบทบาทเกี่ยวข้องด้วยทั้งในชั้นพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ และศาล ซึ่งกว่าบทบาทเหล่านี้จะสิ้นสุดลงได้ บางครั้งต้องใช้เวลานานและอาจส่งผลกระทบต่อการดำรงชีวิตของพยาน การได้มาซึ่งพยานหลักฐาน จากบุคคลที่ทราบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำผิด มักจะได้มาจากความสมัครใจจากการเป็นพยาน เพราะปัจจุบันยังไม่มีกฎหมายบังให้บุคคลที่รู้เห็นเหตุการณ์ต้องให้การเป็นพยาน หรือให้ข้อมูลต่อพนักงานสอบสวน เว้นแต่ในกรณีบุคคลที่รู้เห็นเหตุการณ์การกระทำความผิดได้ถูกเรียกตัวมาเป็นพยาน[19] เป็นกรณีที่พนักงานสอบสวนจะออกหมายเรียกมาให้การเป็นพยานในชั้นศาล

ถ้าคู่ความระบุอ้างพยานคนหนึ่ง จะนำบุคคลอื่นที่ไม่ได้ระบุไว้มาสืบไม่ได้เพราะการเบิกความเป็นกิจเฉพาะตัวของพยานแต่ละคน และไม่อาจมอบหมายให้คนอื่นไปเบิกความแทนได้ และหากไม่มาศาลก็จะมีความผิดตามกฎหมายเช่นกัน

บทบาทความสำคัญของพยานบุคคลในคดีอาญานั้น โดยที่การพิสูจน์ความจริง หรือข้อเท็จจริงอันเป็นประเด็นในคดีต่อศาล ไม่ว่าจะเป็นในคดีแพ่งหรือคดีอาญา ในกระบวนการยุติธรรมจะต้องอาศัยพยานหลักฐานเป็นเครื่องมือที่จะนำมาพิสูจน์ให้เห็นข้อความจริงในคดี อย่างไรก็ตาม สำหรับในคดีอาญากล่าวได้ว่า พยานหลักฐานที่สำคัญที่จะนำมาพิสูจน์ได้ว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นผู้กระทำผิด หรือเป็นผู้บริสุทธิ์ในคดี กล่าวคือ คดีอาญาโดยส่วนใหญ่ประเด็นปัญหาที่พิพาทกันนั้นถือเป็นปัญหาข้อเท็จจริง โดยส่วนใหญ่คือปัญหาว่า จำเลยได้กระทำความผิดจริงหรือไม่ อีกทั้งในคดีอาญาส่วนมากเป็นคดีที่เกิดขึ้นระหว่างการกระทำของบุคคลกับบุคคลด้วยกัน คือ การกระทำความผิดบางอย่าง เช่น การลักทรัพย์ การชิงทรัพย์ การวิ่งราวทรัพย์ ปล้นทรัพย์ ทำร้ายร่างกาย เป็นต้น โดยการกระทำดังกล่าวนั้นจะต้องอาศัยพยานบุคคลในการยืนยันการกระทำความผิดของผู้กระทำความผิด เพราะพยานบุคคลมีบทบาทสัมพันธ์กับ

---

[19] ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

มาตรา 52 บัญญัติว่า การที่จะให้บุคคลใดมาที่พนักงานสอบสวนหรือมาที่ พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่หรือมาศาลเนื่องในการ สอบสวน การไต่สวนมูลฟ้อง การพิจารณาคดี หรือการอย่างอื่นตาม บทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้จักต้องมีหมายเรียกของพนักงาน สอบสวนหรือพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ หรือของศาล แล้วแต่กรณี

แต่ในกรณีที่พนักงานสอบสวน หรือพนักงานฝ่ายปกครองหรือ ตำรวจชั้นผู้ใหญ่ ไปทำการสอบสวนด้วยตนเองย่อมมีอำนาจที่ จะเรียกผู้ต้องหาหรือพยานมาได้โดยไม่ต้องออกหมายเรียก

กระบวนการยุติธรรมทางอาญา โดยที่จะเข้ามาเกี่ยวข้อง และถือเป็นพยานหลักตั้งแต่ในชั้นสอบสวน และในชั้นพิจารณาคดี สามารถอธิบายได้ดังนี้[20]

ประการแรก สามารถนำตัวผู้กระทำผิดความผิดมาลงโทษ หรือยกฟ้องและปล่อยตัวผู้ถูกกล่าวหาที่กระทำความผิดไป ในกรณีที่พิสูจน์ได้ว่าผู้ถูกกล่าวหาเป็นผู้บริสุทธิ์

ประการที่สอง สามารถนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษได้อย่างรวดเร็ว หรือสามารถพิสูจน์ได้ว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์ ในขณะที่หากรัฐไม่สามารถอำนวยความยุติธรรม ไม่สามารถป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมได้ เท่ากับว่าสังคมนั้นขาดการควบคุมที่ดี และอาชญากรรมจะเพิ่มสูงขึ้นเป็นผลต่อเนื่องกันไป นอกจากนี้ เมื่อมีอาชญากรรมเกิดขึ้นมากในชุมชนใด ย่อมก่อให้เกิดความหวาดกลัวต่อสมาชิกของชุมชน ทำให้วิถี ชีวิตความเป็นอยู่ ตลอดจนการประกอบอาชีพต้องถูกกระทบกระเทือน ขณะเดียวกันก็จะส่งผลต่อความสมัครใจของสมาชิกของชุมชนในการเข้าเป็นพยานที่จะยิ่งไม่ให้ความมือแก่รัฐมากขึ้นด้วย[21]

ประการที่สาม การรับฟังพยานหลักฐานในคดีอาญานั้น ตามข้อสันนิษฐานของกฎหมายไทยให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่า ผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะสามารถพิสูจน์ได้ว่าผู้ถูกกล่าวหากระทำผิดจริง การพิสูจน์ดังกล่าวก็จะต้องอาศัยพยานหลักฐานเป็นปัจจัยสำคัญ ซึ่งเป็นหน้าที่ของโจทก์ในการหาพยานหลักฐานที่โจทก์เห็นว่าจำเลยได้กระทำความผิดเข้ามาในชั้นศาล โดยจะต้องนำส่งศาลและศาลก็จะพิจารณาว่าจะรับพยานหลักฐานที่โจทก์กล่าวอ้างว่าจำเลยกระทำความผิดหรือไม่ เข้ามาเพื่อฟังพยานของโจทก์ โดยโจทก์สามารถนำพยานเข้ามาสืบได้เพื่อให้ศาลเชื่อโดยปราศจากข้อสงสัยว่าจำเลยได้กระทำความผิดจริง จึงจะพิจารณาพิพากษาลงโทษจำเลย

เมื่อพยานที่โจทก์กล่าวอ้างมาดังกล่าว ไม่สามารถที่จะพิสูจน์ได้ว่าจำเลยได้กระทำความผิดตามที่โจทก์กล่าวอ้างมา ถึงแม้จำเลยจะรับสารภาพก็ตาม ศาลไม่อาจรับฟังได้ว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิด หรือกรณีที่มีพยานจำเลยบางคนเบิกความเป็นโทษแก่จำเลยจนทำให้เห็นว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดก็ตาม ศาลนั้นก็จะรับฟังพยานจำเลยรวมกับพยานโจทก์ เพื่อให้พอฟังลงโทษจำเลยก็ไม่ได้ และศาลจำต้องยกประโยชน์ให้จำเลย โดยพิพากษายกฟ้องไป ดังนั้น ในคดีอาญาพยานบุคคลจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการที่ศาลจะใช้ชั่งน้ำหนักคำพยานเพื่อพิจารณาและพิพากษาคดี[22]

---

[20] ศุภชัย นารถพจนานนท์. (2553). ***ปัญหากฎหมายในการติดตามพยานบุคคลมาเบิกความในคดีอาญา.*** การอบรมหลักสูตรผู้พิพากษาผู้บริหารในศาลชั้นต้น รุ่นที่ 8. สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม. หน้า 7-9.

[21] พร้อมพรรณ ชลถาวรพงศ์. อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 5. หน้า 10.

[22] ศุภชัย นารถพจนานนท์. อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 20. หน้า 12.

ประการที่สี่ บทบาทสำคัญในการปราบปรามองค์กรอาชญากรรม เนื่องจากระบบการทำงานขององค์กรอาชญากรรมมักมีความสลับซับซ้อน รอบคอบ และมักมีการประกอบธุรกิจที่สุจริตอย่างอื่น ปิดบังการกระทำความผิดไว้เบื้องหลัง การแสวงหาพยานหลักฐานไม่ว่าจะเป็นพยานเอกสาร หรือพยานวัตถุที่จะนำมาพิสูจน์ความผิดจึงกระทำได้ยาก หรือแม้จะได้พยานหลักฐานมาแล้วแต่ในหลาย ๆ ครั้งก็ไม่อาจสืบสาวไปถึงผู้กระทำผิดรายใหญ่ได้ ดังนั้น พยานบุคคลผู้รู้เห็นการกระทำโดยเฉพาะอย่างยิ่งบุคคลที่เคยร่วมงาน หรือเคยเป็นสมาชิกขององค์กรนั้น ๆ มาก่อน จึงเป็นพยานหลักฐานที่จะใช้ยืนยันถึงการกระทำความผิดขององค์กรอาชญากรรมได้ดีที่สุด

การแสดงบทบาทของพยานอาจบกพร่องลงไปได้ หากพยานเกิดความเครียดหรือขาดโอกาสที่จะเปิดเผยความจริง หรือถูกขัดขวางมิให้ดำเนินการตามรูปคดีโดยทั่วไป ความเครียดนั้นเกิดจากปัจจัย 2 ประการ คือ ประการแรก จากฝ่ายที่ดำเนินคดีตามขั้นตอนต่าง ๆ ในกระบวนการยุติธรรม และประการที่สอง เกิดจากสาธารณชนโดยการแสดงออกของหนังสือพิมพ์ และผู้เข้าฟังการพิจารณาคดี เหล่านี้ล้วนทำให้เกิดบรรยากาศที่ตึงเครียดจนส่งผลกระทบต่อการแสดงบทบาทของพยานได้ การที่จะให้ความเครียดลดลงได้นั้นย่อมขึ้นขึ้นอยู่กับ บุคลิกภาพ อาชีพ เชื้อชาติ สัญชาติ ชนชั้นทางสังคม และการนับถือศาสนา โดยเฉพาะบุคลิกภาพมีผลต่อความสามารถในการเบิกความได้อย่างแม่นยำ และมีประสิทธิภาพ เนื่องจากมีปัจจัยหลายประการที่ส่งผลกระทบต่อการถ่ายทอดข้อเท็จจริงของพยานที่กระทำต่อศาลหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ ทำให้ข้อมูลบิดเบือน หรือไม่ตรงกับความจริงได้อยู่ตลอดเวลา อาจจะกล่าวได้ว่าสาเหตุสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อการเบิกความของพยานบุคคล คือ ความหวาดกลัวอันตรายต่อชีวิตและทรัพย์สิน ทั้งต่อตนเองและบุคคลในครอบครัว[23]

2.2 แนวคิด เหตุผล และความจำเป็นในการคุ้มครองพยานบุคคล

เมื่อมีเกิดข้อพิพาทในคดี (Lawsuit) เป็นหน้าทีของศาลทีจะต้องค้นหาความจริงให้ได้ว่า ข้อเท็จจริงในคดีนั้นเป็นอย่างไร เพื่อจะได้นำไปปรับเข้ากับตัวบทกฎหมาย และวินิจฉัยคดีนั้นให้เป็นไปอย่างยุติธรรม ในการดำเนินคดีไม่ว่าจะเป็นคดีแพ่งหรือคดีอาญา โจทก์และจำเลยมีหน้าที่ต้องนำพยานหลักฐานเข้ามายืนยันข้อเท็จจริงต่าง ๆ ที่ตนได้กล่าวอ้าง เพื่อศาลจะได้ใช้พยานหลกัฐานนั้นมาประกอบดุลพินิจเพื่อใช้ในการพิจารณาคดี (Consideration) ซึ่งในการดำเนินกระบวนวิธีพิจารณาความอาญานั้น พยานบุคคลเป็น

---

[23] รัตนาภรณ์ จิระวัฒนชัย. (2550). ***การคุ้มครองพยานบุคคลในคดีอาญา : ศึกษากรณีการนำระบบการประชุมทางจอภาพมาใช้ในการสืบพยาน.*** วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง. หน้า 24-25.

พยานที่มีความสำคัญต่อศาลในการรับฟัง เพื่อใช้ประกอบดุลพินิจพิจารณาตัดสินคดี โดยเฉพาะพยานที่รู้เห็นในการกระทำความผิด ถ้าได้มาเบิกความต่อศาลแล้วจะทำให้พยานหลักฐานในคดีนั้น มีน้ำหนักและน่าเชื่อว่าจำเลยได้กระทำความผิดจริง แต่โดยส่วนใหญ่แล้ว พยานบุคคลที่รู้เห็นในการกระทำความผิดจะไม่สามารถมาให้ถ้อยคำเป็นพยานต่อศาลโดยตรงได้ ศาลต้องรับฟังบันทึกคำให้การในชั้นสอบสวน ซึ่งเป็นพยานบอกเล่า[24]

การวินิจฉัยชั่งน้ำหนักพยานบอกเล่านั้น ศาลต้องกระทำด้วยความระมัดระวัง เพราะมีโอกาสคลาดเคลื่อนไปจากความจริงได้หลายประการ ซึ่งการรับฟังพยานบอกเล่านั้น ศาลจะต้องกระทำด้วยความระมัดระวัง และไม่ควรเชื่อพยานหลักฐานนั้นโดยลำพังเพื่อลงโทษจำเลย เว้นแต่ จะมีเหตุผลอันหนักแน่น มีพฤติการณ์พิเศษแห่งคดี หรือมีพยานหลักฐานอื่นมาประกอบสนับสนุน ทำให้การรับฟังพยานหลักฐานที่เป็นพยานบอกเล่าในคดีนั้น ไม่สามารถพิสูจน์ได้ว่าจำเลยได้กระทำความผิดจริง ศาลต้องยกประโยชน์แห่งความสงสัยนั้นให้แก่จำเลย[25]

ดังนั้น สรุปได้ว่าพยานบุคคลเป็นพยานที่มีความสำคัญต่อศาลในการรับฟัง เพื่อใช้ประกอบดุลพินิจพิจารณาตัดสินคดี โดยเฉพาะพยานที่รู้เห็นในการกระทำความผิด หากมาเบิกความต่อศาลแล้วจะทำให้พยานหลักฐานในคดีนั้นมีน้ำหนักและน่าเชื่อว่าจำเลยได้กระทำความผิดจริง

2.2.1 แนวคิดในการคุ้มครองพยานบุคคล

แนวความคิดในการคุ้มครองพยานบุคคลในคดีอาญา เกิดขึ้นเนื่องจากการคำนึงถึงบทบาทความสำคัญของพยานบุคคลในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ซึ่งเป็นผู้มีส่วนทำให้ข้อเท็จจริงแห่งคดีปรากฏ อันทำให้การอำนวยความยุติธรรมในคดีบรรลุผล โดยที่การแสดงบทบาทของพยานบุคคลในคดีอาญาย่อมบกพร่องและผันแปรได้ เมื่อมีปัจจัยต่าง ๆ มากระทบหรือกดดัน[26] ซึ่งอาจเกิดจากปัจจัยภายในจิตใจของตัวบุคคลนั้นเอง เช่น ความวิตกกังวล ความกดดัน ความไม่ปลอดภัย เป็นต้น หรือได้รับการกระทบจากปัจจัยภายนอก เช่น การถูกข่มขู่ คุกคาม เป็นต้น[27] จากปัญหาต่าง ๆ ที่กล่าวมาข้างต้นส่งผลให้

---

[24] ศุภชัย นารถพจนานนท์. อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 20. หน้า 12.

[25] เรื่องเดียวกัน, หน้า 12.

[26] มีหลักจิตวิทยาที่ยอมรับกันว่า คำให้การพยานบุคคลมักมีความไม่ครบถ้วนสมบูรณ์ และความไม่ถูกต้องเกิดขึ้นเสมอ ๆ แม้ทั้งที่พยานบุคคลผู้ให้ถ้อยคำนั้น จะมีความต้องการอย่างแรงกล้าที่จะให้ความจริง บางครั้งถึงกับมีการกล่าวกันว่า ไม่มีคำให้การของพยานบุคคลใดที่ถูกต้องสมบูรณ์ แม้พยานจะรับรู้เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นได้ถูกต้องและจดจำได้แม่นยำ ก็อาจมีปัจจัยที่มีผลกระทบทำให้พยานถ่ายทอด (เบิกความ) ข้อเท็จจริงไม่ตรงกับความจริงที่ตนรู้เห็นมา

[27] รัตนาภรณ์ จิระวัฒนชัย. อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 23. หน้า 17-18.

เกิดปัญหาการที่ไม่ได้รับความร่วมมือจากบุคคลในการเข้ามาเป็นพยาน สำหรับพยานบุคคลในคดีอาญาในคดีอุกฉกรรจ์ หรือคดีความผิดที่เกี่ยวข้องกับองค์กรอาชญากรรมจะต้อง ประสบกับการคุกคามอย่างมากจากผู้กระทำผิด หรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการกระทำผิด[28]

การคุกคามพยานบุคคล[29] ในคดีอาญานั้นอาจแยกออกเป็น 2 ประเภทด้วยกัน คือ[30]

ประเภทที่หนึ่ง การกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งต่อตัวพยานบุคคลโดยตรง โดยมีเจตนาไม่ให้พยานไปเบิกความสต่อศาลได้

ประเภทที่สอง การกระทำในชุมชนที่พยานบุคคลนั้นอาศัยอยู่ กล่าวคือ ได้กระทำโดยแก๊งค์หรือกลุ่มองค์กรอาชญากรรม โดยทำให้พยานนั้นเกิดความหวาดกลัว และทำให้บุคคลในชุมชุนเกิดความหวาดกลัวด้วยเช่นกัน

ดังนั้น ไม่ว่าจะเป็นวิธีการในการคุกคามตามการกระทำข้างต้นหรือไม่ก็ตาม การที่ผู้กระทำความผิดทำการคุกคามอาจใช้วิธีการในการคุกคามว่าจะทำร้ายร่างกาย ข่มขู่ ทำลายทรัพย์สิน การข่มขู่ในห้องพิจารณาคดีทั้งทางตรงและทางอ้อม อีกทั้งยังรวมถึงการกระทำให้อับอายต่อหน้าสาธารณชน การกระทำทารุณโหดร้ายต่อสาธารณชนอย่างไม่เลือกหน้า ก็ถือว่าเป็นการคุกคามพยานโดยเจตนาแล้ว ผู้กรทำก็ต้องได้รับโทษในการกระทำความผิดด้วย[31]

การให้ความคุ้มครองพยานบุคคล และการได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสมนั้น ถือเป็นสิ่งที่สำคัญอย่างยิ่งที่จะทำให้พยานบุคคลเต็มใจ และพร้อมที่จะให้ความร่วมมือกับองค์กรต่าง ๆ หรือการให้ความร่วมมือในการดำเนินการพิจารณาในชั้นศาล เพื่อคุ้มครองสิทธิของพยานให้ได้รับความปลอดภัย

---

[28] สุทธิชัย หล่อตระกูล. (2545). ***มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองพยานเกียวกับความผิดในการเลือกตั้ง.*** วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง. หน้า 38.

[29] ใน Black's Law Dictionary ได้ให้ความหมายของการคุกคามพยานบุคคล (Witness Intimidation) ในคดีอาญาไว้ว่าหมายถึง การข่มขู่ การบังคับ การใช้กำลังโดยมิชอบด้วยกฎหมาย การทำให้เกิดความหวาดกลัวรวมทั้งการพยายาม การให้เกิดความหวาดกลัวจะเกิดอันตรายกับร่างกาย

[30] Healey, K. M. (1995). ***Victim and witness intimidation : New developments and emerging responses.*** (Online). Available from: http://www.fieldswolfememorialfund.org/witnessprotection.html. [2562, 4 มกราคม].

[31] Ibid.

2.2.2 เหตุผลและความจำเป็นในการคุ้มครองพยานบุคคล

ประการแรก พยานบุคคลมีความสำคัญต่อกระบวนการยุติธรรมในการพิจารณาคดี โดยการพิพากษาคดีอาญา จะให้น้ำหนักกับคำให้การของพยานเป็นอย่างมาก[32] นอกจากนี้ คุณลักษณะของพยานบุคคลมีความแตกต่างจากพยานหลักฐานประเภทอื่น ๆ เนื่องจากมนุษย์เป็นสิ่งมีชีวิตจึง อาจได้รับอันตรายในรูปแบบต่าง ๆ ได้ เช่น การคุกคามว่าจะทำร้ายร่างกาย การข่มขู่ ทำลายทรัพย์สิน การกระทำให้อับอายต่อหน้าสาธารณชน การกระทำทารุณโหดร้ายต่อสาธารณชน เป็นต้น ดังนั้น พยานจึงควรที่จะได้รับการคุ้มครองอย่างสมเหตุสมผล เพราะจะเป็นการลดความเสี่ยงในการป้องกันไม่ให้พยานถูกทำร้ายจนบาดเจ็บหรือเสียชีวิตได้ อีกทั้งยังทำให้พยานบุคคลเกิดความเชื่อมั่นต่อกระบวนการยุติธรรมอีกด้วย

ประการที่สอง การคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานของบุคคลทุกคนในสังคม โดยที่สิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์ที่ควรได้รับการคุ้มครองคือ สิทธิในการดำรงชีพอย่างผาสุกและปลอดภัยจากภยันตรายต่าง ๆ ที่มาคุกคาม[33] โดยการที่พยานเข้ามาทำหน้าที่เป็นพยานให้แก่หน่วยงานของรัฐต่าง ๆ นั้น ถือว่าพยานก็จะได้รับความเสี่ยงภัยจากการกระทำของผู้กระทำความผิด ไม่ว่าจะเป็นผลกระทบต่อการดำรงชีวิตอยู่อย่างสงบสุขและปลอดภัยของพยานบุคคล ซึ่งอาจทำให้พยานถูกทำร้ายจนถึงแก่ความตาย [34] อีกทั้งยังรวมไปถึงผลกระทบการมีส่วนร่วมในขั้นตอนต่าง ๆ ในการดำเนินกระบวนการยุติธรรม เช่น เสียเวลา เสียค่าใช้จ่าย เป็นต้น

ดังนั้น ไม่เพียงแต่รัฐจะต้องคำนึงถึงสิทธิของผู้เสียหายและสิทธิของผู้ต้องหาและจำเลยในคดีอาญาเท่านั้น แต่รัฐยังจะต้องให้ความสำคัญและคำนึงถึงสิทธิของพยานบุคคลด้วย โดยรัฐจะต้องปกป้องคุ้มครองสิทธิในการดำรงชีวิตอยู่อย่างสงบสุข และปลอดภัยของพยาน[35]

ประการที่สาม มาตรการในการป้องกันและปราปรามอาชญากรรม โดยปัญหาจากการนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษตามกระบวนการยุติธรรม คือ ความยากลำบากในการติดตามเสาะหา

---

[32] วีระพงษ์ บุญโญภาส และคณะ (ม.ป.ป.). (2546). ***การบริหารจัดการระบบงานคุ้มครองพยานของสำนักงานคุ้มครองพยาน คุ้มครองสิทธิ และเสรีภาพตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546.*** เอกสารประกอบการสัมมนา. หน้า 7.

[33] วีระพงษ์ บุญโญภาส. (2546). “แนวคิดในการคุ้มครองพยานในคดีอาญาตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546”. ***วารสารนิติศาสตร์.*** 25 (ฉบับพิเศษ). หน้า 279.

[34] สาวิตรี สุขศรี. (2544). “การคุ้มครองความปลอดภัยของพยานบุคคลในคดีอาญา”. ***วารสารนิติศาสตร์.*** 12 (9). หน้า 697.

[35] เรื่องเดียวกัน, หน้า 698.

พยานหลักฐานต่าง ๆ ในบางครั้งก็จำเป็นต้องอาศัยข้อมูลหรือพยานบุคคลผู้เป็นสมาชิก หรือร่วมกระทำความผิดในองค์กร

ดังนั้น สรุปได้ว่าการคุ้มครองพยานคือการที่หน่วยงานต่าง ๆ ของรัฐจะต้องเข้ามาคุ้มครองความปลอดภัยให้แก่ประชาชนที่เข้าร่วมเป็นพยานบุคคล โดยรัฐจะต้องคำนึงถึงสิทธิและหน้าที่ของพยานในการเข้ามาเป็นพยานบุคคลในคดีอาญาด้วย [36] ซึ่งรัฐจะต้องเป็นผู้พัฒนามาตรการในการคุ้มครองพยาน เพื่อรับประกันความปลอดภัยของพยาน ไม่ให้ผู้กระทำความผิดเข้ามาทำร้ายหรือข่มขู่คุกคามพยานได้ อีกทั้งยังเป็นการสร้างความน่าเชื่อถือให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินคดีต่อผู้กระทำความผิดได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.3 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิทธิของพยานบุคคล

การคุ้มครองสิทธิ เป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์ที่จะได้รับการคุ้มครอง มนุษย์ทุกคนย่อมมีสิทธิเสรีภาพในชีวิต ร่างกาย และจิตใจ มีสิทธิในการกำหนดวิถีชีวิตของตนเองได้อย่างอิสระ มีอำนาจที่จะจำกัดการเข้าถึงของบุคคล มีสิทธิที่จะเลือกอยู่โดยลำพัง และมีความเสมอภาคที่จะไม่ให้ผู้ใดล่วงละเมิด ผู้ใดจะมาทำร้ายร่างกายหรือจิตใจ ลบหลู่ดูหมิ่นให้เสียชื่อเสียงเกียรติยศ หรือกระทำให้อับอายมิได้ ทุกคนมีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เท่าเทียมกัน อันถือเป็นสิทธิมนุษยชนที่ทุกคนจะต้องให้ความเคารพ โดยอยู่ภายใต้กรอบของจริยธรรม ศีลธรรม วัฒนธรรมทางสังคม และกฎหมาย ซึ่งเป็นสิทธิตามธรรมชาติของมนุษย์ที่ผู้ใดจะยกเลิกเพิกถอนไม่ได้ การใช้ชีวิตร่วมกันในสังคมที่มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันอาจก่อให้เกิดการกระทบกระทั่งสิทธิของคนในสังคมได้ตลอดเวลา จึงก่อให้เกิดขอบเขตของการกระทำที่จะไม่เป็นการทำให้บุคคลอื่น ๆ ในสังคมต้องเดือดร้อน โดยสังคมจะกำหนดให้ทุกคนมีสิทธิความเป็นอยู่ส่วนบุคคล ซึ่งอาจกำหนดไว้อย่างชัดแจ้ง หรือแฝงอยู่ในวัฒนธรรมการใช้ชีวิตของคนในสังคม การศึกษาสิทธิความเป็นอยู่ส่วนบุคคลจึงสามารถศึกษาได้จากวัฒนธรรมและแนวทางปฏิบัติของสังคม [37]

2.3.1 ทฤษฎีสัญญาประชาคม

ทฤษฎีสัญญาประชาคม เป็นการนำเสนอความคิดที่อธิบายความชอบธรรมใหม่เกี่ยวกับที่มาของอำนาจรัฐ จากเดิมที่เชื่อกันโดยทั่วไปว่า ผู้ปกครองซึ่งก็คือกษัตริย์มีความชอบธรรมในการใช้อำนาจปกครองที่ได้รับมาจากพระเจ้าที่เรียกว่า อำนาจเทวสิทธิ์ (Diving Right) อำนาจจากสวรรค์นี้ผู้ปกครอง

---

[36] สาวิตรี สุขศรี. อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 34. หน้า 699.

[37] สำนักงานคุ้มครองพยาน. (2556). ***ประวัติ แนวคิดและความเป็นมาเกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิทธิของพยานบุคคล.*** (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : http://www.rlpd.go.th/rlpdnew. [2562, 11 มกราคม].

ได้รับผ่านมาทางศาสนจักร ตามความเชื่อแบบเดิมนี้อำนาจของอาณาจักรและอำนาจของศาสนจักรจึงเป็นอันเดียวกัน แต่อำนาจรัฐตามแนวคิดของนักปรัชญากลุ่มสัญญาประชาคมเสนอขึ้นมาใหม่ อ้างที่มาของอำนาจรัฐว่าเกิดจากการยินยอมพร้อมใจกันของมนุษย์ในสังคม มาตกลงจัดระเบียบการอยู่ร่วมกันด้วยการมอบอำนาจให้ผู้นำทำหน้าที่แทนตนในนามของส่วนรวม[38] นักปรัชญาทั้งสามคนให้เหตุผลแตกต่างกันในการอธิบายถึงความจำเป็นที่มนุษย์ยินยอมมาอยู่ร่วมกันเป็นสังคมและยอมมอบอำนาจให้ผู้อื่นปกครอง โดยนักทฤษฎีแต่ละคนมีคำอธิบายอ้างถึงพื้นฐานธรรมชาติของมนุษย์ในแง่มุมที่แตกต่างกัน แต่ที่มีทัศนะเหมือนกันคือธรรมชาติของมนุษย์เป็นเหตุแห่งการทำข้อตกลงยินยอมในการจัดตั้งและมอบอำนาจให้ผู้นำ โดยมีปราชญ์ที่มีชื่อเสียงในฐานะที่เป็นผู้ให้กำเนิดทฤษฎีนี้ ได้ให้แนวคิดไว้แตกต่างกันมีสาระสำคัญดังนี้

โทมัส ฮอบส์ (มีชีวิตอยู่ในช่วง ค.ศ. 1588-1679) เสนอแนวคิดที่ท้าทายอำนาจของศาสนจักรที่เชื่อว่าพระเจ้าเป็นผู้สร้างมนุษย์และกฎต่าง ๆ รวมทั้งมอบเทวสิทธิ์ให้แก่กษัตริย์เป็นผู้ปกครอง แต่ฮอบส์มีแนวคิดว่าสังคมและรัฐบาลไม่ได้ถูกบวชหรือสร้างขึ้นมาโดยพระเจ้าหรือธรรมชาติ หากแต่มนุษย์เองมีความจำเป็นต้องสร้างรัฐขึ้นอย่างไม่เป็นธรรมชาติ เพราะโดยธรรมชาติมนุษย์เป็นสัตว์ที่เห็นแก่ตัว ละโมบ อยู่ไม่สุข และไม่มั่นคง พฤติกรรมของมนุษย์ถูกผลักดันไปโดยตัณหาของตนและพยายามใช้เหตุผลที่จะทำทุกอย่างเพื่อความอยู่รอดและความมั่นคงของตนเอง การป้องกันตัวที่ดีที่สุดคือ การโจมตีก่อน ทำให้เกิดการแย่งชิงและสงคราม ภาวะทางธรรมชาติของมนุษย์ก็คือสงคราม ชีวิตมนุษย์จึงอยู่อย่างโหดร้าย ยากไร้ และอายุสั้น ในภาวะธรรมชาติมนุษย์มีความเท่าเทียมกันทั้งในความสามารถของร่างกายและสติปัญญา ความเสมอภาคที่สำคัญที่สุดคือ ความเท่าเทียมในการประหัตประหารกัน เพราะความกังวลสูงสุดของมนุษย์คือ การปกปักรักษาตนเอง ความเสมอภาคด้วยความสามารถนำไปสู่ความเสมอภาคด้านความหวังและการแข่งขันซึ่งเกิดจากความโลภของมนุษย์ ความเป็นศัตรูกันโดยธรรมชาติของมนุษย์จึงเกิดขึ้น ฮอบส์มีความเห็นว่า ความกลัวตาย ความปรารถนา และความหวัง ได้โน้มนำมนุษย์ไปสู่สันติสุขโดยชี้นำให้มีกฎสำหรับใช้ชีวิตร่วมกันอย่างสันติ มนุษย์จึงเริ่มสร้างเงื่อนไขให้เกิดสันติภาพ มนุษย์แต่ละคนควรจะเต็มใจสละสิทธิของตนที่มีต่อสิ่งทั้งปวง

ฮอบส์มีชีวิตอยู่ในช่วงที่สถานการณ์ทางการเมืองของอังกฤษที่ต้องประสานรอยร้าวระหว่างกษัตริย์กับรัฐสภาได้เสนอความเห็นไว้ว่าน่าจะมอบอำนาจการปกครองให้กษัตริย์มีอำนาจสมบูรณาญาสิทธิราชย์เพียงคนเดียวทำหน้าที่ในการใช้องค์อธิปัตย์ แต่กระนั้นในขณะที่วันเวลาของอำนาจ

---

[38] ชาญ โชติ ชมพูนท. (2556). ***ทฤษฎีสัญญาประชาคม.*** (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : http://www.thaiihdc.org/web/index.php?option=com_content&view=article&id=424:2556-06-10-05-19-41&catid=4:-ihdc&Itemid=23 [2562, 11 มกราคม].

อันสัมบูรณ์ขององค์กษัตริย์ดำเนินไป “ยุคเรืองปัญญาในยุโรป” ยุคใหม่ของความคิดอันบรรเจิดก็ปรากฏขึ้น เหล่านักคิดในยุคเรืองปัญญาต้องการปฏิรูปความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์บนโลกด้วยกันแทนที่ความสำนึกของพวกเขาที่มีต่อศาสนาและชีวิตหลังความตาย นักคิดเหล่านี้ให้ความสำคัญแก่เหตุผล,วิทยาศาสตร์, ความคิดเห็นที่แตกต่างทางศาสนาและสิ่งที่พวกเขาเรียกว่า “สิทธิตามธรรมชาติ” (กล่าวโดยเฉพาะ ได้แก่ สิทธิในชีวิต เสรีภาพ และทรัพย์สิน)[39]

การยินยอมสละสิทธิร่วมกันนี้เรียกว่าสัญญาประชาคม (Social Contract) ประชาชนสังคมเกิดขึ้นได้โดยสัญญาประชาคม โดยที่แต่ละคนมีพันธะผูกพันกับตนเองด้วย มนุษย์ร่วมกันทำสัญญาว่า จะไม่ขัดขืนคำสั่งของตัวบุคคลหรือคณะบุคคลที่พวกเขายอมรับว่ามีอำนาจในองค์อธิปัตย์ (Sovereing) ของพวกเขา มนุษย์ต้องยอมสละสิทธิที่จะปกป้องตัวเองและตกลงให้องค์อธิปัตย์ ผู้มีอำนาจใช้สิทธินี้แทนปัจเจกชน องค์อธิปัตย์จึงทำหน้าที่เป็นตัวแทนของมนุษย์ทุกคนเพื่อปกป้องไม่ให้เกิดความขัดแย้ง การแย่งชิง และการประหัตประหารกัน ปัจเจกชนต้องเชื่อฟังรัฐและมีเสรีภาพได้เท่าที่องค์อธิปัตย์จะอนุญาต ปัจเจกชนจะกบฏต่อรัฐได้ถ้าองค์อธิปัตย์ทำลายสิทธิทางธรรมชาติในการป้องกันตนเองของปัจเจกชน เช่น การฆ่าหรือทำร้ายพวกเขา

จอห์น ล็อก (มีชีวิตอยู่ในช่วง ค.ศ. 1632-1704) มีทัศนะเกี่ยวกับธรรมชาติของมนุษย์ต่างจาก ฮอบส์ โดยล็อกมองว่ามนุษย์มีเหตุผลและจิตสำนึกที่จะแยกความถูกผิดได้ ภาวะธรรมชาติของมนุษย์มีความสมบูรณ์และมีเสรีภาพเต็มที่ที่จะจัดการกับชีวิตของตนเองตามแนวทางที่เห็นว่าเป็นสิ่งที่ดีที่สุด มนุษย์มีอิสระจากการแทรกแซงจากคนอื่น อย่างไรก็ตามมนุษย์ก็ไม่ได้มีอิสระที่จะทำสิ่งต่าง ๆ ได้ตามความพึงพอใจของตนทุกประการ ในภาวะธรรมชาติเป็นช่วงก่อนมีสังคมการเมือง (Pre-Political) เป็นภาวะที่ไม่มีองค์อำนาจ (Authority) หรือรัฐบาลที่จะลงโทษผู้ที่ฝ่าฝืนกฎหมาย (เพราะเป็นสภาที่ยังไม่มีกฎหมาย) แต่มันไม่ใช่ภาวะที่จะไปล่วงสิทธิของคนอื่น สภาพธรรมชาติมีกฎแห่งธรรมชาติปกครองอยู่ซึ่งผูกพันทุก ๆ คนไว้ ทุกคนมีความเท่าเทียมที่จะถูกปกครองหรือผูกมัดโดยกฎแห่งธรรมชาติ

ทัศนะของล็อกมองว่ากฎแห่งธรรมชาติถือว่าเป็นพื้นฐานของศีลธรรมที่พระเจ้าประทานมาให้ด้วยคำบัญชา มนุษย์เราจะต้องไม่ทำอันตรายชีวิต เสรีภาพ และทรัพย์สินของคนอื่น เราถูกห้ามโดยกฎธรรมชาติมิให้ทำอันตรายคนอื่น ภาวะแห่งธรรมชาติจึงเป็นภาวะที่มีเสรีภาพและสันติภาพ ภาวะตามธรรมชาติจึงไม่ใช่ภาวะสงครามตามความเห็นของ ฮอบส์ แต่ก็สามารถพัฒนาไปสู่การเกิดสงครามได้ เมื่อมนุษย์ทำร้ายคนอื่น ภาวะสงครามเริ่มขึ้นเมื่อคนหนึ่งประกาศสงครามกับอีกคนหนึ่ง โดยการขโมยทรัพย์สินหรือโดย

---

[39] ฉัตรชัย เอมราช. (2555). ***มรดกทางความคิดของ โธมัส ฮ็อบส์, จอห์น ล็อค, ชาลส์ มองเตสกิเออร์ และ จัง-จากส์ รุสโซ ที่ส่งผลต่อรูปแบบของรัฐบาลในปัจจุบัน.*** (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : http://emrajalawhouse.com [2562, 17 ตุลาคม].

ความพยายามที่จะให้คนอื่นเป็นทาส ด้วยเหตุที่ว่าภาวะธรรมชาติไม่มีอำนาจแห่งสังคมการเมืองที่มนุษย์จะใช้เป็นช่องทางเรียกร้องความยุติธรรม และด้วยเหตุที่ภาวะธรรมชาติยอมให้มนุษย์ปกป้องชีวิตตนเองได้ ดังนั้นเพื่อสันติภาพมนุษย์จึงต้องสละภาวะธรรมชาติออกไป โดยมาทำสัญญาประชาคมร่วมกันเพื่อสร้างรัฐบาลของชาวประชา (Civil Government) ขึ้นเพื่อปกป้องชีวิตและทรัพย์สิน เป็นการสร้างสังคมการเมืองขึ้นมาจากเจตจำนงร่วม ที่มีฐานะเป็นองค์อธิปัตย์ มนุษย์ได้สร้างองค์ทางการเมืองขึ้นมา (Body Politic) เป็นรัฐบาลที่ผ่านการยินยอมตามข้อตกลงของมนุษย์ มนุษย์ได้รับของสามสิ่งที่ไม่มีในภาวะธรรมชาติแต่ได้จากการทำสัญญาร่วมกัน คือ อำนาจทางกฎหมาย (นิติบัญญัติ) อำนาจการพิจารณาโทษผู้ทำผิด (ตุลาการ) และอำนาจในการนำกฎหมายไปบังคับใช้ (บริหาร) มนุษย์แต่ละคนจึงยอมมอบตนเองให้กับอำนาจทั้งสามนี้เพื่อปกป้องตนเองและลงโทษผู้ละเมิดกฎแห่งธรรมชาติ และยอมมอบอำนาจนี้ให้กับรัฐบาลที่ได้สร้างขึ้นมาโดยผ่านการทำข้อตกลง[40]

ล็อคมีความเห็นว่า เป้าหมายปลายทางของการอยู่ร่วมกันก็เพื่อพิทักษ์ความมั่นคงของชีวิต เสรีภาพและความอยู่ดีมีสุขโดยทั่วไปของมนุษย์ อย่างไรก็ตามล็อกเห็นว่าข้อตกลงที่ทำสัญญากับรัฐบาลนี้สามารถทำลายลงได้ เมื่อมนุษย์มีเหตุผลในการต่อต้านอำนาจของรัฐบาลได้ เมื่อผู้ปกครองทำตัวเป็นทรราช เช่น ทำลายระบบกฎหมายและปฏิเสธความสามารถของประชาชนในการออกกฎหมายเพื่อปกป้องชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน สุดท้ายทรราชได้นำตัวเองเข้าสู่สงครามกับประชาชน ดังนั้น ประชาชนมีสิทธิที่จะปกป้องตนเองตามภาวะธรรมชาติ เหมือนเมื่อก่อนจะตกลงสร้างสังคมขึ้นมา กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ เมื่อรัฐบาลไม่ปกป้องชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน ทรราชกลับทำตัวเป็นปรปักษ์กับผลประโยชน์ของประชาชน ประชาชนมีสิทธิ์ที่จะต่อต้านอำนาจผู้ปกครองโดยล้มสัญญาประชาคม แล้วเข้าสู่กระบวนการสร้างสังคมการเมืองขึ้นมาใหม่[41]

ฌ็อง ฌ้ากส์ รุสโซ (มีชีวิตอยู่ระหว่าง ค.ศ. 1712-1778) ได้พรรณาระบวนการทางประวัติศาสตร์ของมนุษย์ชาติตั้งแต่เริ่มต้นที่อยู่ในภาวะธรรมชาติจนกระทั่งก้าวหน้าสู่ความเป็นประชาสังคม (Civil Society) รุสโซ่มีความเห็นว่าตามภาวะแห่งธรรมชาติมนุษย์อยู่ในภาวะสันติภาพและเป็นช่วงที่มีคุณธรรมสูงสุด (Quixotic Time) มีชีวิตเรียบง่าย และโดดเดี่ยว ความต้องการเล็ก ๆ น้อย ๆ สามารถหามาสร้างความพอใจได้อย่างสบาย ๆ ตามที่หาได้ในธรรมชาติ เพราะธรรมชาติมีความสมบูรณ์และมีประชากรไม่มาก จึง

---

[40] ฉัตรชัย เอมราช. (2555). ***มรดกทางความคิดของ โธมัส ฮ็อบส์, จอห์น ล็อค, ชาลส์ มองเตสกิเออร์ และ จัง-จากส์ รุสโซ ที่ส่งผลต่อรูปแบบของรัฐบาลในปัจจุบัน.*** (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : http://emrajalawhouse.com [2562, 17 ตุลาคม].

[41] ฉัตรชัย เอมราช. (2555). ***มรดกทางความคิดของ โธมัส ฮ็อบส์, จอห์น ล็อค, ชาลส์ มองเตสกิเออร์ และ จัง-จากส์ รุสโซ ที่ส่งผลต่อรูปแบบของรัฐบาลในปัจจุบัน.*** (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : http://emrajalawhouse.com [2562, 17 ตุลาคม].

ไม่มีการแข่งขันแย่งชิง มนุษย์ไม่ค่อยสนใจพฤติกรรมของกันและกัน เหตุผลที่จะนำไปสู่ความกลัวและความขัดแย้งมีน้อยมาก มนุษย์อยู่กันอย่างเรียบง่ายและมีศีลธรรมอันบริสุทธิ์ ทำให้มนุษย์มีความเมตตาสงสารต่อผู้อื่น จึงไม่มีเหตุผลให้มนุษย์ต้องทำร้ายผู้อื่น แต่เมื่อเวลาผ่านไปมนุษย์ได้เผชิญกับการเปลี่ยนแปลง มีประชากรเพิ่มมากขึ้น วิถีการหาความพึงพอใจของมนุษย์ก็เปลี่ยนไปด้วย มนุษย์ค่อย ๆ มาอยู่รวมกันเป็นครอบครัวและชุมชน พร้อมกับมีการคิดค้นและประดิษฐ์สิ่งต่าง ๆ ขึ้นเพื่อใช้ชีวิตได้ง่ายขึ้น ทำให้มนุษย์มีเวลาว่างที่จะครุ่นคิดเปรียบเทียบตนเองกับคนอื่น ๆ อันเป็นผลมาจากค่านิยมสาธารณะ (Public Value) เมื่อมีการเปรียบเทียบกันทำให้เกิดความละอายขายหน้าและความรู้สึกอิจฉาซึ่งกันและกัน รวมทั้งมีการดูถูกเหยียดหยามและความหยิ่งยะโส ตามแนวคิดของรุสโซ่สิ่งสำคัญที่ทำให้มนุษย์ไม่มีความเรียบง่ายอีกต่อไป ก็คือการมีสมบัติส่วนตัว ทำให้มนุษย์เปลี่ยนจากภาวะอันบริสุทธิ์ไปสู่ลักษณะที่มีความโลภ การแข่งขัน ความทะนงตน ความไม่เท่าเทียมกัน และความชั่วร้าย มนุษย์จึงหลุดหายไปจากภาวะแห่งธรรมชาติ[42]

การมีทรัพย์สินส่วนตัวนำไปสู่สภาพความไม่ยุติธรรม บางคนสะสมทรัพย์สินมากขึ้น ขณะที่คนอื่น ๆ ถูกบังคับให้ทำงานเพื่อสร้างทรัพย์สินให้คนอื่น พัฒนาการของชนชั้นทางสังคมก็เริ่มต้นขึ้น ผู้มีทรัพย์สินได้แสดงเจตนาออกมาว่า มันจะเป็นประโยชน์ต่อพวกเขามากถ้าสังคมได้สร้างรัฐบาลขึ้นมาเพื่อปกป้องทรัพย์สินของปัจเจกชนจากการลักขโมยและจากการใช้กำลังบังคับเอาทรัพย์สินของคนอื่น ดังนั้นสังคมจึงตกลงกันจัดตั้งรัฐบาลขึ้นมาโดยการทำสัญญา ซึ่งอ้างเหตุผลว่าจะเป็นการรับประกันความเท่าเทียมกันและปกป้องทุกคน เป็นการสร้างรัฐบาลขึ้นมาโดยการทำสัญญาประชาคมเป็นข้อตกลงว่า มนุษย์จะมีเสรีภาพและอยู่ร่วมกันอย่างไร โดยไม่ยอมให้มีการใช้กำลังและมีการบีบบังคับจากคนอื่น รุสโซ่ยืนยันว่าสามารถทำได้โดยการทำให้เจตจำนงเฉพาะตนเป็นเจตจำนงร่วม (General Will) ด้วยการทำข้อตกลงกับคนอื่น ๆ อย่างเท่าเทียมและมีเสรีภาพที่จะแสดงเจตจำนง มนุษย์จึงยอมสละทิ้งสิทธิและเสรีภาพที่มีอยู่ตามธรรมชาติ การยินยอมมอบตนเองให้กับเจตจำนงร่วมที่มนุษย์ได้สร้างองค์กรหรือกายใหม่ขึ้นมาเป็นกายร่วม (Collective Body) สมมุติกันขึ้นมาว่าเปรียบเสมือนกับเป็นบุคคลหรือกายใหม่เรียกว่า องค์อธิปัตย์ มนุษย์จึงมีพันธะต่อเจตจำนงร่วม ตามความเห็นของรุสโซ่คนเราไม่สามารถถ่ายโอนเจตจำนงของตนให้กับคนอื่นได้ (เหมือนดังที่ทำกันในระบบประชาธิปไตยแบบตัวแทน)[43]

---

[42] ฉัตรชัย เอมราช. (2555). ***มรดกทางความคิดของ โธมัส ฮ็อบส์, จอห์น ล็อค, ชาลส์ มองเตสกิเออร์ และ จัง-จากส์ รุสโซ ที่ส่งผลต่อรูปแบบของรัฐบาลในปัจจุบัน.*** (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : http://emrajalawhouse.com [2562, 17 ตุลาคม].

[43] ฉัตรชัย เอมราช. (2555). ***มรดกทางความคิดของ โธมัส ฮ็อบส์, จอห์น ล็อค, ชาลส์ มองเตสกิเออร์ และ จัง-จากส์ รุสโซ ที่ส่งผลต่อรูปแบบของรัฐบาลในปัจจุบัน.*** (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : http://emrajalawhouse.com [2562, 17 ตุลาคม].

การแสดงเจตจำนงเฉพาะตนเพื่อแปลงมาเป็นเจตจำนงร่วมนั้น รุสโซ่เห็นว่าพลเมืองทุกคนต้องมาร่วมกันพิจารณาตัดสินอย่างเห็นฟ้องต้องกันเป็นมติมหาชนว่าจะอยู่ร่วมกันอย่างไร เช่น ควรออกกฎหมายอะไรบ้าง ดังนั้น พลเมืองต้องหมั่นรวมตัวประชุมกันอย่างสม่ำเสมอ ตามนัยนี้ก็คือประชาธิปไตยทางตรงที่เหมาะกับรัฐขนาดเล็กที่ผู้คนรู้จักตัวตนว่าใครเป็นใคร[44]

ดังนั้น สรุปได้ว่า แนวความคิดตามปรัชญาการเมืองว่าด้วยสัญญาประชาคมของปรัชญาเมธีทั้งสามท่านมี ความเชื่อในเรื่องเทวสิทธิมีน้อยลง แต่หันมามีความเชื่อว่า รัฐมาจากการร่วมมือของประชาสังคมในการร่วมตกลงสร้างกฎ กติกา เพื่อจัดระเบียบทางสังคมและยินยอมมอบอำนาจให้แก่ผู้ปกครองทำหน้าที่ในองค์อธิปัตย์

2.3.2 ทฤษฎีการป้องกันอาชญากรรม

การกระทำความผิดทางอาญา เรียกว่า “อาชญากรรม” และผู้กระทำคือ “อาชญากร” เมื่อพิจารณาถึงระดับความรุนแรงแล้ว ในแต่ละประเทศแต่ละสังคมจะมีค่านิยมในการจำแนกระดับความรุนแรงที่ถือว่าเป็นอาชญากรรมแตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับวัฒนธรรม การยอมรับตามค่านิยมและความเชื่อถือ เช่น ประเทศอังกฤษ กฎหมายอาญาเกิดมาจากประเพณี วัฒนธรรม กฎหมายจารีตประเพณี และคำพิพากษาของศาล[45]

พฤติกรรมทางอาชญากรรมนั้น สามารถแบ่งออกเป็น 3 แนวทาง ซึ่งเป็นที่มาของทฤษฎีต่าง ๆ ในทางอาชญาวิทยา ได้แก่[46]

แนวทางแรก มนุษย์มีอิสระและเป็นผู้เลือกประกอบอาชญากรรม (Criminal Behavior as Chosen) ทฤษฎีนี้มีสมมติฐานเกี่ยวกับธรรมชาติของมนุษย์ว่า มนุษย์ทุกคนมีความคิดและมีเหตุผล ดังนั้นจึงมีเจตจำนงอิสระหรือเจตจำนงเสรี (Free Will) ที่จะตัดสินใจในการเลือกประกอบอาชญากรรม โดยปราศจากสิ่งบังคับทั้งจากภายนอกและภายใน ทั้งนี้มนุษย์ได้เล็งเห็นและคำนวณถึงผลที่จะตามมาภายหลังแล้ว ทฤษฎีนี้มีความเชื่อว่ามนุษย์มีอิสระในการเลือกหรือกำหนดพฤติกรรมของตน เพราะมนุษย์ได้มีการคำนวณและวิเคราะห์ถึงผลดีผลเสียของพฤติกรรมก่อนลงมือกระทำผิดกฎหมาย

---

[44] ฉัตรชัย เอมราช. (2555). ***มรดกทางความคิดของ โธมัส ฮ็อบส์, จอห์น ล็อค, ชาลส์ มองเตสกิเออร์ และ จัง-จากส์ รุสโซ ที่ส่งผลต่อรูปแบบของรัฐบาลในปัจจุบัน.*** (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : http://emrajalawhouse.com [2562, 17 ตุลาคม].

[45] นวลจันทร์ ทัศนชัยกุล. (2548). ***อาชญากรรม (การป้องกัน : การควบคุม)*** (พิมพ์ครั้งที่ 2). นนทบุรี: พรทิพย์การพิมพ์. หน้า 3–4.

[46] พรชัย ขันตี ธัชชัย , ปิตะนีละบุตร และอัศวิน วัฒนวิบูลย์. (2543). ***ทฤษฎีและงานวิจัยทางอาชญาวิทยา.*** กรุงเทพฯ: บุ๊คเน็ท. หน้า 10-11.

นักอาชญาวิทยาแนวนี้จึงมีแนวทางในการศึกษามุ่งเน้นถึงการป้องกันอาชญากรรม โดยการหาเหตุผลที่ทำให้มนุษย์ตัดสินใจเลือกมีพฤติกรรมไม่ผิดกฎหมาย ซึ่งเรียกอาชญาวิทยาแนวนี้ว่า แนวคิดอาชญาวิทยาแบบดั้งเดิม (Classical Criminology) ดังนั้น การป้องกันอาชญากรรมที่ดีที่สุดก็คือ การทำให้มนุษย์เห็นว่าผลเสียของอาชญากรรมมีมากกว่าผลดีที่จะได้รับจากการประกอบอาชญากรรมนั้น นักอาชญาวิทยาแนวนี้จึงพยายามคิดค้นระบบการลงโทษที่จะทำให้มนุษย์กลัวจนไม่กล้ากระทำผิด

แนวทางที่สอง พฤติกรรมอาชญากรรมเกิดจากแรงกระตุ้นซึ่งมนุษย์ไม่สามารถควบคุมได้ (Criminal Behavior as Caused) ทฤษฎีนี้มีสมมติฐานว่า พฤติกรรมของมนุษย์ส่วนมากถูกกำหนดโดยปัจจัยที่อยู่นอกเหนือจากการควบคุมของมนุษย์ มนุษย์จะใช้ความคิดก็เฉพาะในการปรับเปลี่ยนตนเองได้เหมาะสมเท่านั้น แต่ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมหลักที่เกิดจากปัจจัยภายนอกได้ ทฤษฎีนี้ให้ความสนใจในเรื่องของอิทธิพลของปัจจัยที่อยู่นอกเหนือการควบคุมของมนุษย์ มนุษย์ไม่อาจควบคุมตนเองได้ ดังนั้น ในการแก้ไขปัญหาอาชญากรรมจำเป็นต้องแก้ไขที่สาเหตุหรือปัจจัยทางชีวภาค กายภาค สภาพสังคม สภาพแวดล้อม เป็นต้น

นักอาชญาวิทยาที่มีแนวความคิดเห็นเช่นนี้เป็นกลุ่มแนวความคิดแบบปฏิฐานนิยม (Positivist Criminology) พยายามหาคำตอบว่า ปัจจัยใดเป็นสาเหตุหรือก่อให้มนุษย์มีพฤติกรรมอาชญากรรม ซึ่งสามารถแบ่งแยกได้ คือปัจจัยภายในร่างกาย (Biological Factors) ปัจจัยทางจิตใจ (Psychological Factors) และปัจจัยทางสภาพแวดล้อม (Social Factors) เป็นสาเหตุที่ทำให้มนุษย์มีพฤติกรรมอาชญากรรม

แนวทางสุดท้าย กฎหมายเป็นตัวกำหนดรูปแบบและพฤติกรรมอาชญากรรมของมนุษย์ (The Behavior of Criminal Law) ทฤษฎีพฤติกรรมทางอาชญากรรมแนวนี้มีสมมติฐานว่า อาชญากรรมเกิดจากการที่กฎหมายของสังคมกำหนดให้พฤติกรรมของบุคคลบางกลุ่มเป็นอาชญากรรม ในขณะเดียวกันก็กำหนดให้พฤติกรรมของบุคคลกลุ่มอื่นไม่ขัดต่อกฎหมาย เรียกแนวความคิดนี้ว่า อาชญาวิทยาแบบรุ่นใหม่ (Radical Criminology)

นักอาชญาวิทยาแนวนี้เชื่อว่า พฤติกรรมอาชญากรรมมีสาเหตุมาจากกลไกในสังคมเป็นตัวกำหนดให้พฤติกรรมเป็นอาชญากรรม จึงทำการศึกษาเกี่ยวกับอาชญากรรมในแนวต่าง ๆ ดังนี้

ประการแรก กระบวนการที่มีการกำหนดให้พฤติกรรมของคนในสังคมให้เป็นพฤติกรรมอาชญากรรม

ปรการที่สอง ศึกษาถึงเหตุผลและปัจจัยที่ทำให้ชนชั้นต่ำกระทำผิดมากกว่าชนชั้นกลางหรือชั้นสูงและมีแนวโน้มที่จะได้รับโทษหนักกว่า

ประการที่สาม ศึกษาถึงเหตุผลที่ทำให้กระบวนการยุติธรรมมักจะมีการดำเนินการอย่างเด็ดขาดกับบุคคลบางกลุ่ม ในขณะที่มักจะละเลยหรือไม่สนใจกับพฤติกรรมอาชญากรรมของบุคคลบางกลุ่ม

ดังนั้น สรุปได้ว่า ทฤษฎีการป้องกันอาชญากรรมเชื่อว่าสภาพแวดล้อมทางกายภาพและทางสังคมถือว่าเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่มีผลต่อปัญหาอาชญากรรม เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาอาชญากรรม โดยทำให้ไม่สามารถเข้าถึงบุคคลหรือทรัพย์โดยง่าย อันเป็นการปิดกั้นหรือลดช่องโอกาสในการก่อเหตุของคนร้าย

2.3.3 ทฤษฎีความชอบด้วยกระบวนการทางกฎหมาย

ทฤษฎีความชอบด้วยกระบวนการทางกฎหมาย (Due Process) คือการใช้กฎหมายอย่างเป็นระบบและมีเหตุผล ทฤษฎีนี้จะมีแนวความคิดตรงกันข้ามกับทฤษฎีการป้องกันอาชญากรรม โดยทฤษฎีนี้จะเน้นหนักไปทางการให้ความคุ้มครองสิทธิของประชาชน มากกว่าที่จะพยายามป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม ซึ่งเป็นทฤษฎีที่ยึดกฎหมายเป็นหลัก โดยการดำเนินคดีอาญาจะต้องมีความเป็นธรรมตามรูปแบบ และขั้นตอนต่าง ๆ ในกระบวนการยุติธรรม ทฤษฎีนี้ไม่เห็นพ้องด้วยกับการแสวงหาข้อเท็จจริงอย่างไม่เป็นทางการของทฤษฎีการป้องกันอาชญากรรมในขั้นตอนตำรวจและอัยการ แต่เห็นว่าจะต้องจัดให้มีการพิจารณาคดีหรือไต่สวนข้อกล่าวหาของผู้ต้องหาอย่างเป็นทางการ และเปิดเผยในศาลยุติธรรม ทฤษฎีนี้จึงมีแนวความคิดว่าบุคคลจะไม่ถูกกล่าวหาว่ากระทำอาชญากรรม เพราะว่ามีพยานหลักฐานว่าเขาได้กระทำเท่านั้น แต่เขามีความผิดก็ต่อเมื่อมีผู้มีอำนาจตามกฎหมายได้พิจารณาพิพากษาชี้แจงแล้วว่าเขามีความผิด นอกจากนี้ ผู้มีอำนาจพิจารณาพิพากษาก็จะต้องปฏิบัติตามตัวบทกฎหมายต่าง ๆ ที่ให้ความคุ้มครองสิทธิของเขาอย่างถี่ถ้วน และทฤษฎีนี้เห็นว่าไม่ควรปล่อยให้องค์กรอื่นมาวินิจฉัยข้อเท็จจริงในคดีก่อนที่จะนำคดีขึ้นไปสู่ศาล เนื่องจากเห็นว่ามีแต่องค์คณะผู้พิพากษาที่เป็นกลาง และไม่ลำเอียงเท่านั้นที่เชื่อถือได้[47]

ทฤษฎีความชอบด้วยกระบวนการทางกฎหมาย ยึดหลักกฎหมายหรือหลักนิติธรรมมากกว่าความคิด ในเรื่องการควบคุมอาชญากรรม และไม่เชื่อว่า ความคิดในการควบคุมอาชญากรรมนั้น จะมีประสิทธิภาพอย่างแท้จริง โดยเฉพาะการค้นหาข้อเท็จจริง ซึ่งกระทำโดยเจ้าหน้าที่ตำรวจ หรืออัยการ หรือฝ่ายปกครองจะเชื่อถือได้เพียงใด เพราะวิธีการปฏิบัติของตำรวจและอัยการนั้น เป็นการปฏิบัติงานที่รโหฐาน ซึ่งอาจจะใช้วิธีการล่อลวง ขู่เข็ญ หรือการสร้างพยานหลักฐานขึ้นมาใหม่ได้ ดังนั้นแนวความคิดของทฤษฎีความชอบด้วยกระบวนการทางกฎหมาย จึงไม่เห็นพ้องด้วยกับการแสวงหาข้อเท็จจริงอย่างไม่เป็นทางการของทฤษฎีการป้องกันอาชญากรรม และต้องให้มีการพิจารณาคดีหรือไต่สวนผู้ต้องหาอย่างเป็น

---

[47] นวลจันทร์ ทัศนชัยกุล, อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 45, หน้า 20-21.

ทางการ และเปิดเผยในศาลยุติธรรม ทั้งในปัญหาข้อเท็จจริงและปัญหาข้อกฎหมาย ต่อหน้าองค์คณะของผู้พิพากษาที่เป็นกลางไม่ลำเอียงกับฝ่ายใด

ดังนั้น สรุปได้ว่า ทฤษฎีความชอบด้วยกระบวนการทางกฎหมาย เน้นวิธีการแสวงหาพยานหลักฐานที่เชื่อถือได้ ชอบด้วยขั้นตอนของกฎหมาย หากเจ้าหน้าที่ของรัฐไม่ดำเนินไปตามขั้นตอนต่าง ๆ อย่างครบถ้วนแล้ว ศาลก็อาจใช้ดุลพินิจหรือปล่อยตัวจำเลยไป หรืออาจให้พิจารณาคดีใหม่ได้

2.3.4 ทฤษฎีการลงโทษ

ทฤษฎีในการลงโทษ ถือเป็นหลักในการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิด ในสมัยโบราณยังไม่มีหลักเกณฑ์กลางที่ให้สังคมยอมรับถือปฏิบัติ การลงโทษถือเป็นเรื่องของการแก้แค้นตอบแทนระหว่างคู่กรณีและฝ่ายตรงข้าม หากฝ่ายผู้ถูกทำร้ายอ่อนแอกว่าก็จะเลิกราไปเอง แต่ฝ่ายผู้ถูกทำร้ายหรือผู้เสียหายไม่ยอมเลิกราจะเกิดเป็นผลเสียต่อกันอย่างยาวนาน[48] โดยการกระทำความผิดก่ออาชญากรรมขึ้นนั้นมิได้ทำความเสียหายให้แก่ผู้เสียหายแต่เพียงอย่างเดียวเท่านั้น แต่ยังทำความเสียหายทำลายความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชนด้วย โดยที่รัฐจะต้องเข้ามาป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิด และมีหน้าที่ในการลงโทษผู้กระทำความผิด และดำเนินคดีต่อผู้กระทำความผิดเพื่อให้สังคมปลอดภัย โดยวิธีการนั้นก็คือ การลงโทษที่ใช้วิธีการที่รุนแรงเพื่อมิให้เกิดเป็นแบบอย่างในการกระทำความผิดของผู้อื่นต่อไป

ทฤษฎีในการลงโทษ คือการปฏิบัติ หรือการลงโทษผู้กระทำความผิดที่เกิดขึ้นในยุคต่างๆที่ผ่านมา แบ่งออกเป็น 4 ประการด้วยกันคือ[49]

2.3.4.1 การลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทน (Retribution)

การลงโทษเพื่อเป็นการแก้แค้นทดแทนเป็นทฤษฎีที่เกี่ยวกับการลงโทษที่เก่าแก่ ที่มีมาตั้งแต่สมัยมนุษย์ยังเป็นสังคมดั้งเดิม โดยมีความเชื่อกันว่าผู้ที่กระทำความผิดนั้นมีความชั่วร้าย จึงจำเป็นที่จะต้องลงโทษให้สาสมกับความชั่วร้ายที่ผู้กระทำผิดได้ปฏิบัติ รูปแบบในการลงโทษก็จะมีลักษณะรุนแรงป่าเถื่อน เช่น การตัดอวัยวะ การเฆี่ยนตี ทรมาน และการประหารชีวิต แต่การลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทนก็เป็นวิธีการที่สอดคล้องกับความรู้สึกของผู้เสียหายและประชาชนที่ต้องการจะเห็นผู้ที่กระทำความผิดได้รับ

---

[48] ณัฐฐ์วัฒน์ สุทธิโยธิน. (2559). ***ทฤษฎีการลงโทษ.*** เอกสารประกอบคำบรรยาย วิชากฎหมายอาญา และอาชญาวิทยาชั้นสูง. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. หน้า 20.

[49] นัทธี จิตสว่าง. (2556). ***วัตถุประสงค์ในการลงโทษ.*** (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : http://www.gotoknow.org/. [2560, 5 ตุลาคม]. หน้า 1-2.

ผลร้ายตอบแทนเหมือนกันกับสิ่งที่ตนเองได้รับมา จึงจะถือว่าเป็นการลงโทษที่มีความยุติธรรม โดยเป็นการลงโทษให้สาสมกับการกระทำความผิดตามหลัก “ตาต่อตา ฟันต่อฟัน”[50]

ค้านท์ (Kant) มีความเห็นว่า เหตุที่จะต้องลงโทษผู้กระทำความผิดก็เพื่อรักษาความยุติธรรมเอาไว้ความยุติธรรมที่ถูกละเมิดจะต้องได้รับการทดแทน ถ้าหากว่าความยุติธรรมและสิทธิของมนุษย์ถูกทำลายลง ชีวิตของมนุษย์จะไม่มีคุณค่าอะไรเหลืออยู่เลย เราจะต้องลงโทษผู้กระทำผิด เพราะการลงโทษเป็นสิ่งที่เขาสมควรจะได้รับ ถ้าเราละเว้นไม่ลงโทษผู้กระทำผิด ก็เท่ากับว่าเราร่วมมือฝ่าฝืนกฎเกณฑ์ของความยุติธรรมด้วย

เองเกล (Hegel) มีความเห็นว่า เหตุของการลงโทษเพื่อให้สาสมก็เพื่อนำความถูกต้องกลับคืนมาการกระทำผิดเป็นการปฏิเสธสิ่งที่ถูกต้อง การลงโทษจึงเป็นปฏิกิริยาของสังคมที่ไม่เห็นด้วยกับการปฏิเสธสิ่งที่ถูกต้องนี้ ดังนั้นการลงโทษจึงเป็นสิ่งที่ผู้กระทำผิดสมควรจะได้รับเนื่องจากการกระทำผิด

ฮอว์กินส์ (Hawkins) มีความเห็นว่า เหตุที่ต้องลงโทษเพื่อให้สาสมก็เพราะมนุษย์ต้องมีความรับผิดชอบทางศีลธรรมต่อการกระทำของเขา การลงโทษคนต่างจากการฝึกหัดของสัตว์ตรงที่ว่าเราตีสัตว์ที่ทำไม่ถูกต้อง เราไม่ได้คิดว่าสัตว์จะต้องรับผิดชอบต่อการกระทำของมัน แต่เราตีมันเพื่อให้มันหวาดกลัว เพื่อมันจะได้ไม่ได้กระทำเช่นนั้นอีก เราลงโทษคนไม่ใช่เพราะเราหวังผลของการลงโทษเขา หากแต่เป็นเพราะเขาต้องรับผิดชอบต่อการกระทำของเขา ทั้งนี้เพราะสัตว์ไม่มีความรับผิดชอบทางศีลธรรม แต่คนเรามีความรับผิดชอบเช่นว่านั้นอยู่

สรุป เมื่อสังคมต่าง ๆ ในโลกได้รับการพัฒนาทางวัตถุ ทฤษฎีการลงโทษเพื่อการแก้แค้นทดแทนนั้นลดลงในปัจจุบัน แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าทฤษฎีแก้แค้นทดแทนหมดไปจากสังคมโลกในปัจจุบันก็ยังคงมีประเทศที่บังคับใช้ทฤษฎีการลงโทษเพื่อการแก้แค้นอยู่ อาทิเช่น ประเทศอิรัก หรือประเทศที่ยึดถือเอาหลักประมวลกฎหมายฮัมมูราบี ซึ่งการที่ทฤษฎีแก้แค้นทดแทนนี้ลดลงจากอดีตจนถึงปัจจุบันก็เพราะว่า สังคมได้มีความเจริญรุ่งเรืองมากยิ่งขึ้นและมีการเรียกร้องในด้านของสิทธิมนุษยชนมากยิ่งขึ้น

2.3.4.2 การลงโทษเพื่อข่มขวัญยับยั้ง (Deterrence)

ทฤษฎีนี้เป็นผลมาจากแนวความคิดของสำนักอาชญาวิทยาดั้งเดิม (Classical School) ซึ่งเชื่อว่าการกระทำความผิดการใช้วิธีลงโทษอย่างหนักต่อผู้ที่กระทำความผิด เพื่อไม่ให้ผู้ที่กระทำความผิดเข็ดหลาบ และไม่กลับมากระทำความผิดซ้ำอีก เพราะเมื่อมนุษย์ได้รับความเจ็บปวดจากการลงโทษก็จะหลีกเลี่ยงที่จะกระทำความผิด ซีซ่าร์เบ็คคาเรีย (Cesare Baccaria) ได้กล่าวไวอย่างชัดเจนว่า “การลงโทษจะต้องมุ่งผลในการป้องกัน ซึ่งผลของการลงโทษก่อให้เกิดการข่มขวัญ ยับยั้ง 2 ลักษณะ คือ การข่มขวัญ

[50] ณัฐฐ์วัฒน์ สุทธิโยธิน. อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 48. หน้า 13.

ยับยั้งโดยทั่วไป เป็นการลงโทษผู้กระทำความผิดเพื่อข่มขวัญ หรือป้องกันไม่ให้บุคคลอื่นในสังคมกระทำผิดแบบเดียวกัน เพราะเกรงกลัวต่อการลงโทษ และการข่มขวัญยับยั้งเฉพาะราย เป็นการลงโทษเพื่อให้ผู้กระทำความผิดนั้นกลัวต่อการลงโทษ และไม่กลับมากระทำความผิดซ้ำอีก เนื่องจากได้รับบทเรียนจากความยากลำบากหรือความเจ็บปวดจากการถูกลงโทษ เป็นผลให้ผู้ที่จะกระทำความผิดคิดไตร่ตรองในการกรทำผิดว่าจะคุ้มค่าหรือไม่กับความเจ็บปวดที่จะได้รับมา" [51]

ซีซ่าร์เบ็คคาเรีย (Cesare Baccaria) ได้เสนอความคิดเกี่ยวกับการลงโทษเพื่อการยับยั้ง ไว้ในหนังสือชื่อ "On Crimes and Punishments"[52] คือ การลงโทษมีความจำเป็น เนื่องจากมนุษย์ยังมีความเห็นแก่ตัวพร้อมที่จะฝ่าฝืนสัญญาประชาคม ถ้าหากสิ่งนั้นก่อให้เกิดประโยชน์ส่วนตัว เบ็คคาเรียเห็นว่า มนุษย์ทุกคนสามารถมีพฤติกรรมอาชญากรได้เสมอ และเมื่อเป็นดังนั้น การลงโทษจึงไม่ควรปฏิเสธต่อความเห็นแก่ตัวของมนุษย์ หากแต่ควรส่งเสริม "แรงจูงใจ" เพื่อไม่ให้ประโยชน์ของมนุษย์ถูกทำลายลงโดยกฎหมาย ซึ่งการลงโทษ ควรจะมีไว้เพื่อเป็นการป้องกัน โดยการใช้ความคิดเรื่องการข่มขู่ยับยั้ง แบ่งออกเป็น 2 ประเภท

ประเภทแรก การข่มขู่ยับยั้งโดยเฉพาะ เป็นการลงโทษผู้กระทำผิดรายบุคคลเพื่อยับยั้งมิให้เขากระทำผิดซ้ำ

ประเภทที่สอง การข่มขู่ยับยั้งโดยทั่วไป เป็นการลงโทษผู้กระทำผิดเพื่อเป็นตัวอย่างให้สังคมทั่วไป

เงื่อนไขของการข่มขู่ยับยั้ง การข่มขู่ยับยั้ง ขึ้นอยู่กับเงื่อนไข 2 ประการ

ประการแรก การลงโทษจะต้องได้สัดส่วนกับอาชญากรรม หมายถึง โทษที่จะลงแก่ผู้กระทำผิดจะต้องมีความเหมาะสมกับความหนักเบาของการกระทำผิด

ประการที่สอง สาธารณชนจะต้องได้รับรู้เข้าใจอย่างแน่ชัดเกี่ยวกับการลงโทษนั้น หมายถึง การลงโทษต้องทำในที่เปิดเผยไม่ปิดบังควรจะต้องให้สาธารณชนรับรู้เพื่อเกรงกลัวต่อโทษ

นักอาชญาวิทยาอีกท่านหนึ่งคือ เรย์เจฟฟอรีย์ กล่าวไว้ว่า การลงโทษเพื่อข่มขู่ยับยั้งนั้นจะต้องมีความแน่นอน รวดเร็ว เสมอภาค และโทษที่เหมาะสมกล่าวคือ[53]

---

[51] นัทธี จิตสว่าง. (2556). ***วัตถุประสงค์ในการลงโทษ.*** (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : http://www.gotoknow.org/. [2560, 5 ตุลาคม]. หน้า 2.

[52] ณัฐฐ์วัฒน์ สุทธิโยธิน. อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 48. หน้า 22-23.

[53] นัทธี จิตสว่าง. (2556). ***วัตถุประสงค์ในการลงโทษ.*** (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : http://www.gotoknow.org/. [2560, 5 ตุลาคม]. หน้า 3-4.

การลงโทษต้องมีบทลงโทษที่เหมาะสมและเท่าเทียมกับการกระทำความผิด หากบทลงโทษเบา จะทำให้ผู้กระทำผิดและคนทั่วไป ไม่เกิดความเกรงกลัวและคุ้มค่าที่จะเสี่ยงกระทำผิด แต่หากบทลงโทษหนักเกินไป ก็จะทำให้ผู้กระทำผิดพยายามปกปิดการกระทำผิดของตนเอง โดยการทำร้ายเหยื่อหรือทำให้เหยื่อได้รับผลร้ายมากขึ้น เช่น หากใช้โทษประหารชีวิตกับการปล้นหรือข่มขืนจะกระตุ้นให้มีการปล้นแล้วฆ่าเจ้าทุกข์หรือข่มขืนแล้วฆ่ามากขึ้นเพื่อปกปิดการกระทำผิดของตนเองเพราะโทษเท่ากัน ในขณะเดียวกันกระบวนการยุติธรรมจะต้องทำงานหนักมากขึ้นในการนำตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษเพราะยิ่งมีโทษหนักยิ่งต้องมีการพิสูจน์หรือมีพยานหลักฐานที่ชัดแจ้ง ศาลจึงจะส่งลงโทษ หากพยานหลักฐานหรือการฟ้องร้องดำเนินคดีไม่รัดกุมพอก็จะเป็นโอกาสให้ผู้กระทำผิดหลุดรอดจากการถูกลงโทษไปได้ ดังนั้น โทษจึงต้องมีความเหมาะสมและทัดเทียมกับการกระทำผิดจึงจะมีผลในการข่มขวัญยับยั้ง

ดังนั้น วัตถุประสงค์ของการลงโทษในทฤษฎีการลงโทษเพื่อข่มขวัญยับยั้งคือการป้องกันไม่ให้ผู้ที่กระทำผิดแล้วกลับมากระทำความผิดซ้ำอีกเพราะผู้กระทำความผิดได้รับบทลงโทษที่รุนแรงจึงเกิดความเข็ดหลาบต่อการกระทำความผิดขึ้นในแต่ละครั้งและในขณะเดียวกันผลของการลงโทษเพื่อข่มขู่ยับยั้งนี้ยังเป็นการป้องกันมิให้บุคคลอื่นกระทำความผิดอีก ป้องกันปราบปรามบุคคลอื่นมิให้กระทำความผิด

2.3.4.3 การลงโทษเพื่อตัดโอกาสกระทำความผิด (Incapacitation)

การป้องกันสังคมหรือการตัดโอกาสการกระทำความผิดนี้ มีหลักการว่าอาชญากรรมย่อมไม่เกิดขึ้นถ้าไม่มีอาชญากร หรือถ้าอาชญากรไม่มีโอกาสที่จะกระทำผิด ทฤษฎีการลงโทษเพื่อเป็นการตัดโอกาสกระทำความผิดมีวัตถุประสงค์ คือ เพื่อเป็นการป้องกันอาชญากรรม และมุ่งป้องกันการกระทำความผิดซ้ำโดยการทำให้เขาหมดโอกาสที่จะกระทำความผิดขึ้นได้ ซึ่งวิธีการที่จะขจัดผู้กระทำความผิดอาจทำได้โดยการเนรเทศเพื่อป้องกันสังคมจากอาชญากร โดยการกันอาชญากรให้ไปอยู่ที่อื่นเพื่อเป็นการป้องกันสังคมจากการกระทำความผิด วิธีการลงโทษเพื่อตัดโอกาสการกระทำความผิดนั้น เมื่อในสมัยอดีตประเทศอังกฤษก็เคยส่งนักโทษไปไว้ที่ประเทศอเมริกา และออสเตรเลีย และในปัจจุบันก็นิยมใช้วิธีการลงโทษในลักษณะนี้ก็คือ วิธีการจำคุก โดยเป็นการกันผู้กระทำความผิดออกมาจากสังคมให้ไปอยู่ในเรือนจำเป็นการชั่วคราว และเมื่อผู้กระทำความผิดกลับเข้ามาอยู่ในสังคมแล้วก็มักจะมีการโกรธแค้นสังคมเพราะถูกคนในสังคมไม่ยอมรับเพราะถูกประณามว่าเป็นคนขี้คุก[54]

---

[54] นัทธี จิตสว่าง. (2556). ***วัตถุประสงค์ในการลงโทษ.*** (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : http://www.gotoknow.org/. [2560, 5 ตุลาคม]. หน้า 4-5.

2.3.4.4 การลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟู (Rehabilitation)

แนวความคิดของสำนักอาชญาวิทยาปฏิฐานนิยม ซึ่งเชื่อในเรื่องเกี่ยวกับเจตจำนงกำหนด กล่าวคือ การกระทำของมนุษย์ถูกกำหนดจากปัจจัยต่าง ๆ ที่มนุษย์ไม่สามารถเลือกกระทำได้อย่างอิสระ และไม่สามารถใช้เหตุผลในการเลือกได้ แต่มนุษย์ถูกกดดัน จนมีบุคลิกภาพที่บกพร่องและหันไปสู่การกระทำความผิด ดังนั้น การกระทำความผิดจึงเกิดจากปัจจัยหลายอย่างร่วมกัน ซึ่งอาจจะแต่ต่างกันไปในแต่ละบุคคล การลงโทษจึงไม่ควรมุ่งเน้นที่การกระทำความผิดเป็นหลัก แต่ควรพิจารณาจากสาเหตุที่ทำให้เกิดการกระทำผิดและการแก้ไขไปที่สาเหตุนั้น การลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดนั้น จะเน้นหนักไปที่ตัวผู้กระทำความผิดมากกว่าการกระทำความผิด โดยที่เน้นการศึกษาผู้กระทำผิดเป็นรายบุคคลหรือการจำแนกลักษณะ เพื่อหาสาเหตุการกระทำผิดและแนวทางในการแก้ไข เพราะสังคมจัดให้มีการลงโทษขึ้นก็เพื่อเปิดโอกาสให้สังคมได้แก้ไขตัวผู้กระทำความผิด[55]

2.4 การพัฒนาของมาตรการคุ้มครองพยานบุคคลในคดีอาญา

มาตรการคุ้มครองพยานบุคคลในคดีอาญาในสมัยก่อนั้น ในแต่ละประเทศก็มักที่จะมองข้ามไปหรือไม่ได้ให้ความใสใจจากกระทบวนการยุติธรรมนัก เช่น กฎหมายของประเทศระบบ Common Law ก็มิได้กำหนดสิทธิของพยานในคดีอาญาเอาไว้ หรืออาจมีการกำหนดไว้แต่ก็มีเพียงเล็กน้อย ส่วนมากเป็นการกำหนดและให้ความสำคัญแก่สิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลยเสียมากกว่า[56] อีกทั้งการดำเนินการพิจารณาของแต่ละคดีก็ล่าช้า รวมไปถึงการข่มขู่คุกคามพยานด้วย[57] ซึ่งพัฒนาการของมาตรการคุ้มครองพยานบุคคลในคดีอาญา ก็ได้เริ่มต้นขึงจากต่างประเทศ โดยมีการพัฒนาตามสภาพของปัญหาอาชญกรรมของอาชญากรที่กระทำความผิด ระบบของตัวบทกฎหมาย กระบวนการยุติธรรม รวมถึงวัฒนธรรมต่าง ๆ ของแต่ละประเทศ โดยการพัฒนาของมาตรการคุ้มครองพยานนั้นมาจากสาเหตุ ดังต่อไปนี้

2.4.1 การคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษยชน

จากปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights หรือ UDHR) ข้อ 1 ที่ระบุไว้ว่า “บุคคลชอบที่จะมีสิทธิและเสรีภาพประดามีที่ระบุไว้ในปฏิญาณนี้ ทั้งนี้โดยไม่มีการ

---

[55] นัทธี จิตสว่าง. (2556). ***วัตถุประสงค์ในการลงโทษ.*** (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : http://www.gotoknow.org/. [2560, 5 ตุลาคม]. หน้า 5.

[56] Ellison, L. (2001). ***The adversarial process and the vulnerable witness.*** New York: Oxford University Press. p 1.

[57] เช่น สภาพแวดล้อมในศาลที่มีความกดดัน ลักษณะโดยธรรมชาติของกระบวนพิจารณาคดีอาญาที่ต้องดำเนินการ โดยเปิดเผยต่อสาธารณชน ความก้าวร้าวจากการถามค้านของทนายของคู่ความฝ่ายตรงข้าม เป็นต้น

จำแนกความแตกต่างในเรื่องใด ๆ เช่น เชื้อชาติ สีผิว เพศ ภาษา ศาสนา ความเห็นทางการเมือง หรือทางอื่นใด ชาติหรือสังคมอันเป็นที่มาเดิม ทรัพย์สิน กำเนิด หรือสถานะอื่นใด นอกจากนี้การจำแนกข้อแตกต่างโดยอาศัยมูลฐานแห่งสถานะทางการเมืองทางดุลอาณาหรือทางเรื่องระหว่างประเทศของประเทศ หรือดินแดนซึ่งบุคคลสังกัดจะทำมิได้ ทั้งนี้ไม่ว่าดินแดนดังกล่าวจะเป็นเอกราชอยู่ในความพิทักษ์ มิได้ปกครองตนเองหรืออยู่ภายใต้การจำกัดแห่งอธิปไตยอื่นใด" หมายถึง สิทธิขั้นพื้นฐานที่มนุษย์ทุกคนได้รับอย่างเสมอภาคกันเพื่อให้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างสันติสุข มีศักดิ์ศรี มีเสรีภาพ มีไมตรีจิต และมีความเมตตาต่อกัน โดยไม่คำนึงถึงความแตกต่างในเรื่องเชื้อชาติ สีผิว เพศ อายุ ภาษา ศาสนา สถานภาพทางกาย หรือสุขภาพ[58]

2.4.2 การเพิ่มขึ้นขององค์กรอาชญากรรม

การเพิ่มขึ้นขององค์กรอาชญากรรมได้สร้างปัญหาให้กับหลายประเทศ โดยในประเทศต่าง ๆ ได้ร่วมกันกำหนดมาตรการคุ้มครองพยานขึ้น โดยเห็นได้อย่างชัดเจนจากการประชุมสมัชชาสหประชาชาติสมัยพิเศษว่าด้วยยาเสพติด ณ นครนิวยอร์ค สหรัฐอเมริกา อันเป็นการประชุมระหว่างประเทศ เพื่อแก้ไขปัญหาการลักลอบค้ายาเสพติด ซึ่งมีผลกระทบกระเทือนและก่อให้เกิดความเสียหายอย่างรุนแรง ต่อทุกประเทศ และมีลักษณะของปัญหามีการดำเนินการที่สลับซับซ้อนมีเครือข่ายเชื่อมโยงทั้ง ภายในประเทศและระหว่างประเทศ อันถือได้ว่าเป็นอาชญากรรมข้ามชาติที่เกิดจากอาชญากรรม ที่จัดตั้งขึ้นในลักษณะขององค์กร โดยการประชุมดังกล่าวได้มีการกำหนดถึงการคุ้มครองพยานบุคคลขึ้น เพื่อเป็นมาตรการเสริมและเป็นการอนุวัติอนุสัญญาว่าด้วยการต่อต้านการลักลอบค้ายาเสพติด และวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท ค.ศ. 1988 (United Nations Convention against Illicit Traffic on Narcotics Drug and Psychotropic Substances, 1988)

ต่อมานานาประเทศก็ได้ร่วมกันลงนามในอนุสัญญาสหประชาชาติ เพื่อต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร ค.ศ. 2000[59] (United Nations Convention Against Transnational Organized Crime) (ปัจจุบันมี 124 ประเทศได้ร่วมลงนามในอนุสัญญาดังกล่าวรวมถึงประเทศไทยด้วย) ซึ่งอนุสัญญาดังกล่าวมีรายละเอียดเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานปรากฏในข้อ 24 และข้อ 25 โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญ คือ

---

[58] ฉัตรไชย จันทร์พนายศรี. (2559). ***หลักสิทธิมนุษยชน.*** รายงานการอบรมหลักสูตร หลักนิติธรรมเพื่อประชาธิปไตย รุ่นที่ 4. วิทยาลัยรัฐธรรมนูญ. สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ. หน้า 4.

[59] โดยมีพิธีสารเพิ่มเติมอนุสัญญาฯ อีกจำนวน 3 ฉบับได้แก่ พิธีสารเพื่อป้องกันปราบปรามและลงโทษการค้ามนุษย์โดยเฉพาะผู้หญิงและเด็ก พิธีสารเพื่อต่อต้านการลักลอบขนผู้ย้ายถิ่นทางบก ทางทะเล และทางอากาศ และพิธีสารเพื่อต่อต้านการผลิต และค้าอาวุธโดยผิดกฎหมาย

ให้ความสำคัญกับพยานบุคคล ซึ่งมีความสำคัญในการพิสูจน์ตัวผู้กระทำผิด รวมทั้งคำนึงถึงการได้รับค่าตอบแทนความเสียหาย และการชดใช้ความเสียหายให้แก่ผู้เสียหาย หรือเหยื่ออาชญากรรมอีกด้วย[60]

ดังนั้น ประเทศไทยก็ได้ตระหนักถึงความสำคัญของปัญหาการคุ้มครองพยาน จึงได้พิจารณาหามาตรการทางกฎหมายที่ป้องกันและปราบปรามกลุ่มอาชญากรเหล่านี้ ซึ่งมาตรการสำคัญประการหนึ่งที่รัฐนำมาเป็นเครื่องมือเสริมสร้างประสิทธิภาพในการป้องกัน และปราบปรามอาชญากรรมดังกล่าว คือการบัญญัติพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 มาใช้บังคับ ซึ่งนับได้ว่าเป็นครั้งแรกของการวางหลักเกณฑ์การคุ้มครองพยานโดยกฎหมาย อย่างเต็มรูปแบบของประเทศไทย โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อจัดให้มีมาตรการคุ้มครองพยานที่มีประสิทธิภาพ และเพื่อให้การแสวงหาพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ความผิดเป็นไปได้อย่างครบถ้วนสมบูรณ์ยิ่งขึ้น[61] โดยเป็นการสอดคล้องกับการรับรองสิทธิของบุคคลที่เป็นพยานในคดีอาญาตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 244 ซึ่งบัญญัติให้รัฐจะต้องให้ความคุ้มครองการปฏิบัติที่เหมาะสม และค่าตอบแทนที่จำเป็นและสมควรแก่พยาน ทั้งยังเป็นการอนุวัติการให้เป็นไปตามปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน และอนุสัญญาสหประชาติ ซึ่งประเทศไทยได้ร่วมลงนามอีกด้วย

2.5 ระบบกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับพยานบุคคลในคดีอาญา

การปกครองของผู้มีอำนาจในรัฐจะต้องมีระบบกฎหมายของแต่ละประเทศหรือแต่ละรัฐ การปกครองจะต้องอยู่ภายใต้ระบบกฎหมาย เมื่อเกิดกรณีพิพาทระหว่างประชาชนด้วยกัน หรือประชาชนกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ ผู้มีอำนาจสอบสวนหรือดำเนินคดีด้วยความบริสุทธิ์ยุติธรรมตามกฎหมาย การที่จะสอบสวนให้ได้ความบริสุทธิ์ยุติธรรม ตลอดจนถึงการพิจารณาคดีของศาลจะมีความบรุสิทธิ์ยุติธรรมได้

---

[60] อนุสัญญาสหประชาชาติ เพื่อต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร ค.ศ. 2000

ข้อ 24 เรียกร้องให้ประเทศภาคีตรากฎหมายหรือจัดให้มีมาตรการให้การคุ้มครองพยานบุคคลตาม ความสามารถของตน จากการคุกคามและการตอบโต้ด้วยวิธีการย้ายถิ่นที่อยู่ใหม่ การปกปิดรูปพรรณสัณฐานที่อยู่ของพยาน โดยเหตุที่พยานผู้นั้นเป็นผู้ให้การในการดำเนินคดีที่เกี่ยวข้องกับความผิดที่ครอบคลุมภายใต้อนุสัญญาฯ และยังกำหนดให้มีระเบียบว่าด้วยพยานหลักฐานในการทำให้พยานให้การในลักษณะประกันความปลอดภัย เช่น การกำหนดให้มีการถ่ายทอดการให้ปากคำของ พยานด้วยระบบ Video Conference โดยมาตรการดังกล่าวข้างต้น ให้นำมาใช้กับญาติและบุคคลอื่นที่ใกล้ชิดกับพยานและต้องกำหนดให้เป็นมาตรการที่มีประสิทธิภาพด้วย ทั้งนี้โดยไม่กระทบสิทธิของจำเลย ส่วนอนุสัญญาฯ ข้อ 25 กำหนดให้มีการให้ความคุ้มครองและความช่วยเหลือแก่ผู้เสียหายจากการกระทำความผิดที่อนุสัญญา ฯ ครอบคลุมถึงให้มีกระบวนการที่เหมาะสมเพื่อให้ผู้เสียหายได้รับการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนและการชดใช้คืน

[61] ฉัตรไชย จันทร์พนายศรี. อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 58. หน้า 6.

ต้องอาศัยการรวบรวมพยานหลักฐาน ดังนั้นพยานหลักฐานจึงมีความสำคัญมากในกระบวนการยุติธรรม ซึ่งจะพิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้กล่าวหา ตลอดจนทำให้เกิดความบริสุทธิ์ยุติธรรมขึ้นแก่คู่กรณีที่มีการพิพาทกัน ซึ่งในการดำเนินคดีไม่ว่าจะเป็นคดีแพ่งหรือคดีอาญาส่วนมากแล้วจะมีคู่ความสองฝ่าย คือ โจทก์และจำเลย ซึ่งต่างฝ่ายก็จะกล่าวหาอ้างข้อเท็จจริงต่าง ๆ มาฟ้องร้องและคำให้การเพื่อสนับสนุนข้อกล่าวหาและข้อกล่าวแก้ของตน ข้อเท็จจริงต่าง ๆ เหล่านี้ย่อมตรงกันบ้างและขัดแย้งกันบ้าง ถ้ากระบวนการพิจารณาจบสิ้นเพียงเท่านี้ ศาลย่อมไม่สามารถชี้ขาดได้ว่าฝ่ายใดผิดฝ่ายใดถูก ฉะนั้นคู่ความแต่ละฝ่ายมีความจำเป็นที่จะต้องหาทางพิสูจน์ข้อกล่าวอ้างของตนให้ศาลเชื่อ ได้แก่ การนำพยานหลักฐานมาแสดงยืนยันข้อเท็จจริงที่กล่าวอ้าง[62]

ระบบกฎหมายลักษณะพยานหรือการค้นคว้าหาข้อเท็จจริงในคดีอาญานั้น โดยทั่วไปจะมีระบบการค้นคว้าความจริงที่สำคัญอยู่ 2 ระบบ คือ ระบบไต่สวน (Inquisitorial System) และระบบกล่าวหา (Accusatory System)[63]

2.5.1 ระบบไต่สวน (Inquisitorial System)

ระบบไต่สวน มาจากอิทธิพลวิธีการชำระความของผู้มีอำนาจในศาสนาโรมันคาทอลิค ในวงการศาสนาคริสต์นั้น เมื่อผู้มีอำนาจปกครองดูแลได้ทราบว่ามีการกระทำความผิด หรือการกระทำอันมิชอบเกิดขึ้นในสังคมของตน ผู้มีอำนาจปกครองจะต้องไต่สวนหาข้อเท็จจริงให้ได้ โดยไม่คำนึงว่าจะมีผู้เสียหายหรือบุคคลอื่นมากล่าวหาหรือไม่ และการหาตัวผู้กระทำผิดก็ไม่ใคร่มีหลักเกณฑ์ในการไต่สวนหรือวิธีพิจารณาเคร่งครัด เพราะมุ่งแต่จะเอาผลที่จะได้รู้ถึงข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นมากกว่า จึงอาจมีการใช้วิธีทรมานจำเลยด้วยประการต่าง ๆ เพื่อให้จำเลยยอมรับสารภาพและเล่าข้อเท็จจริงทั้งหมดให้ผู้ชำระความฟัง การพิจารณาอาจกระทำลับหลังจำเลย คือ การสืบพยานอาจทำโดยจำเลยไม่มีโอกาสรู้เห็นก็ได้ เพราะถือว่าผู้ชำระความสามารถให้ความยุติธรรมและคุ้มครองสิทธิให้จำเลย ระบบนี้มีอิทธิพลอยู่ในภาคพื้นยุโรป[64]

การดำเนินคดีอาญาระบบไต่สวนนี้เป็นการค้นคว้าหาความจริงแบบดั้งเดิม ที่มองว่าการกระทำความผิดทางอาญาที่เกิดขึ้นเป็นการกระทำผิดต่อรัฐด้วย รัฐทำหน้าที่ดำเนินคดีกับผู้กระทำผิดและค้นหาความจริงด้วยตนเอง โดยที่ทั้งฝ่ายปกครองและฝ่ายศาลต่างก็พยายามค้นหาความจริงว่าการกระทำความผิด

---

[62] อุดม รัฐอมฤต. (2558). ***คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยานหลักฐาน*** (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 1.

[63] เข็มชัย ชุติวงศ์. (2557). ***คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน*** (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพฯ: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา. หน้า 57-59.

[64] อุดม รัฐอมฤต. อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 62. หน้า 2-3.

ทางอาญาเกิดขึ้นหรือไม่ ศาลจะมีบทบาทในการสอบสวนฟ้องร้อง การค้นหาความจริง และการพิจารณาคดี ซึ่งศาลไม่เพียงแต่คนกลางในการตัดสินคดี แต่ยังมีอำนาจแทรกแซงการดำเนินกระบวนพิจารณาของคู่ความ โดยการซักถามและแสวงหาพยานหลักฐานเพิ่มเติม การดำเนินคดีแบบนี้จึงไม่มีทั้งโจทก์และจำเลย แต่มีเพียงผู้ไต่สวนและผู้ถูกไต่สวน[65]

ระบบไต่สวนนั้น มีพื้นฐานและวิธีคิดว่า ผู้มีอำนาจในการไต่สวนควรจะเป็นผู้มีอำนาจในบ้านเมือง อันที่จริงมีอิทธิพลจากศาสนา ว่ากันว่าระบบไต่สวนมีที่มาจากศาลทางศาสนาของคริสต์ศาสนา นิกายคาทอลิคในสมัยกลาง ซึ่งทางศาสนจักรโดยเฉพาะอย่างยิ่งพระสันตปาปา แห่งกรุงโรม มีอิทธิพลเหนือฝ่ายอาณาจักรคือ กษัตริย์หรือเจ้าผู้ครองนครต่าง ๆ ในสมัยกลางศาสนาของยุโรปมีวิธีการพิจารณาคดีผู้กระทำผิดเกี่ยวกับกฎหมายของทางศาสนาด้วยวิธีการซักฟอกพยาน โดยพระผู้ทำการไต่สวนจะมีอำนาจซักฟอกซักถามตัวผู้กระทำความผิดได้โดยตรง หากจะหาดูตัวอย่างของระบบไต่สวน ขอให้ท่านไปดูภาพยนตร์เรื่องเปาปุ้นจิ้น ที่ท่านเปามีอำนาจในการไต่สวนถามกับผู้กระทำความผิดได้โดยตรง ไม่ต้องผ่านทนายความเหมือนหนังฝรั่ง ซึ่งใช้วิธีพิจารณาคดีแบบกล่าวหา นอกจากนั้น การแสวงหาพยานหลักฐานต่าง ๆ ยังอยู่ในอำนาจของศาลอีกด้วย ท่านเปาหากสงสัยในเรื่องใด ก็สามารถที่จะให้จั่นเจาไปแสวงหาข้อเท็จจริงมานำเสนอ โดยไม่ต้องผ่านการนำเสนอของคู่ความในคดีแต่อย่างใด สำหรับประเทศไทย ใช้ระบบไต่สวนในศาลปกครอง และศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ส่วนในศาลยุติธรรม เช่น ศาลอาญา ศาลแพ่ง เป็นต้น ใช้ระบบวิธีพิจารณาแบบกล่าวหา แต่ไม่ใช้คณะลูกขุน[66]

หลักการที่จะสามารถพิจารณาถึงระบบไต่สวน ได้แก่

ประการแรก ศาลเป็นผู้ทำการไต่สวน มีอำนาจสืบพยาน และควบคุมการไต่สวนเอง ซึ่งทำให้ศาลมีบทบาทในเรื่องนี้อย่างมากทีเดียว

ประการที่สอง ไม่เน้นความเท่าเทียมกันของคู่ความ เนื่องจากวิธีพิจารณา มีลักษณะเป็นการต่อสู้ระหว่างรัฐกับจำเลย โดยหากมีการฟ้องร้องใด ๆ จะต้องผ่านรัฐเสมอ รัฐจึงเป็นโจทก์ฟ้องจำเลย

ประการที่สาม การพิจารณาอาจมิได้กระทำโดยเปิดเผย

ประการที่สี่ เนื่องจากศาลมีอำนาจในการสืบพยานและไต่สวน การพิจารณาพยานหลักฐานจึงเปิดกว้างขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของศาล โดยศาลมีอำนาจเรียกพยานหลักฐานที่ศาลสงสัย หรืออาจจะเห็นว่าเป็น

---

[65] ณรงค์ ใจหาญ. (2556). ***หลักกฎหมายพิจารณาความอาญา เล่ม 1*** (พิมพ์ครั้งที่ 12). กรุงเทพฯ: วิญญูชน. หน้า 29.

[66] ณัฐนันท์ สุดประเสริฐ. (2555). ***ระบบไต่สวน VS ระบบกล่าวหา.*** (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : http://natjar2001law.blogspot.com/2010/11/vs_12.html [2562, 20 มิถุนายน].

หลักฐานสำคัญได้ด้วยอำนาจของศาลเอง ข้อดีหรือข้อด้อย ความได้เปรียบเสียเปรียบในเรื่องนี้ ขึ้นอยู่กับรูปคดีเพราะไม่มีการเปิดเผยพยานหลักฐานในการใช้ต่อสู้คดีก่อนการพิจารณาแบบระบบกล่าวหา

ลักษณะที่สำคัญของระบบไต่สวน สามารถสรุปได้ดังต่อไปนี้[67]

ประการแรก ศาลเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการพิจารณาคดี มีอำนาจที่จะสืบพยานเพิ่มเติม หรืองดสืบพยาน ทั้งนี้เพื่อค้นหาให้ได้ข้อเท็จจริงให้เห็นความจริงมากที่สุด การกำหนดระเบียบวิธีเกี่ยวกับการสืบพยานมีน้อย ศาลมีอำนาจใช้ดุลพินิจได้กว้างขวางและยืดหยุ่นได้มาก

ประการที่สอง การพิจารณาคดีโดยเฉพาะในคดีอาญา จะมีลักษณะเป็นการดำเนินการระหว่างศาลกับจำเลย โจทก์จะไม่มีบทบาทสำคัญนัก เป็นเพียงผู้ช่วยเหลือศาลในการค้นคว้าหาพยานหลักฐานส่วนระดับของความช่วยเหลือที่โจทก์กับศาลจะร่วมมือกันมากน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับระบบของแต่ละประเทศ

ประการที่สาม ในระบบไต่สวน มักจะไม่มีเกณฑ์การสืบพยานที่เคร่งครัดมากนัก โดยเฉพาะอย่างยิ่งจะไม่มีบทตัดพยานที่เด็ดขาด แต่จะเปิดโอกาสให้มีการเสนอพยานหลักฐานทุกชนิดมาสู่ศาลได้ และศาลมีอำนาจใช้ดุลพินิจได้อย่างกว้างขวาง

โดยกระบวนวิธีพิจารณาในระบบไต่สวน นั้นเป็นระบบการสืบพยานหลักฐานที่เน้นการแสวงหาความจริง มิได้จำกัดการพิสูจน์อยู่ทีการนำเสนอพยานหลักฐานของคู่ความเท่านั้น แต่เปิดให้ศาลแสวงหาข้อเท็จจริงได้อย่างเต็มที่ การดำเนินกระบวนพิจารณาคดีอาญาในระบบนี้ถือว่า การดำเนินคดีอาญาเป็นหน้าที่ของรัฐ จึงถือว่ารัฐจะต้องรับผิดชอบโดยตรงในการดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดโดยการค้นหา และรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อนำมามัดตัวผู้กระทำความผิด

2.5.2 ระบบกล่าวหา (Accusatory System)

ระบบกล่าวหา เป็นระบบที่ใช้กันอยู่ในประเทศที่ระบบกฎหมายเป็น Common Law เช่น ประเทศอังกฤษ ประเทศสหรัฐอเมริกา ระบบนี้สืบเนื่องมาจากการที่บุคคลคนหนึ่งนำเรื่องราวมาฟ้องร้องว่ากล่าวบุคคลหนึ่งต่อผู้มีอำนาจ เพื่อให้ผู้มีอำนาจชำระคดีแก่ตน เช่น ในประเทศอังกฤษเมื่อ 800 – 900 ปีที่ผ่านมามีวิธีการแสวงหาความจริงโดยใช้วิธีพิจารณาที่อาศัยเพลิง อาศัยน้ำ หรืออาศัยการต่อสู้ด้วยอาวุธ วิธีทั้งสามวิธีนี้เกิดขึ้นเพราะชาวอังกฤษในสมัยนั้นเชื่อถือ และมีศรัทธาในพระผู้เป็นเจ้า และเชื่อมั่นว่า ผู้บริสุทธิ์หรือผู้สุจริตเท่านั้นที่พระผู้เป็นเจ้าจะคุ้มครอง หากผู้ใดไม่บริสุทธิ์แล้ว พระเจ้าย่อมลงโทษผู้นั้นให้มีอันเป็นไปต่าง ๆ ดังนั้น การพิจารณาชี้ขาดว่าฝ่ายใดผิดหรือถูกจึงมิได้อยู่ที่การนำพยานมาพิสูจน์ความจริง แต่สำคัญอยู่ที่ฝ่ายใดจะเป็นผู้ปฏิบัติตามกติกาซึ่งผู้พิพากษาวางไว้ได้ครบถ้วนกว่ากัน

---

[67] เข็มชัย ชุติวงศ์. อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 63. หน้า 2-3.

สาระสำคัญของการพิจารณาในระบบนี้คือ ผู้ชำระความต้องวางตัวเป็นกลางจริงๆ เพื่อควบคุมให้คู่ความทั้งสองฝ่ายปฏิบัติตามกติกาอย่างเคร่งครัด ดังนั้น เมื่อต่อมาวิธีพิจารณาได้วิวัฒนาการจากการอาศัยเพลิง น้ำ หรือการต่อสู้ มาเป็นการพิสูจน์ข้อเท็จจริงโดยพยานหลักฐาน และกติกาการดำน้ำ ลุยไฟ หรือต่อสู้กัน กลายมาเป็นกฎเกณฑ์การนำพยานหลักฐาน เข้าสืบสวนร่องรอยเดิม อันเป็นเอกลักษณ์ของระบบนี้ก็คงปรากฏอยู่ คือ ผู้พิพากษาต้องวางตัวเป็นกลางเคร่งครัด จะเอนเอียงเข้ากับฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่ได้ และอำนาจของศาลในการสืบพยานเพิ่มเติมหรือตัดพยานก็มีจำกัดหรือแทบไม่มีเลย ต้องปล่อยให้คู่ความดำเนินคดีหาพยานหลักฐานเต็มที่ และหลักฐานในการที่จะนำพยานอย่างไรมาพิสูจน์ได้หรือไม่ได้ เป็นไปโดยเคร่งครัด มีบทตัดพยานที่เด็ดขาด เพื่อให้พยานที่ต้องห้ามเข้าสู่สำนวนความเท่ากับเป็นการไม่สืบพยานนั้นเลย ทั้งนี้โดยมิให้ทั้งสองฝ่ายได้เปรียบเสียเปรียบแก่กัน ดังนั้น ระบบกล่าวหาจึงเป็นระบบที่วิธีการชำระความเป็นไปในทางที่มีโจทก์มีจำเลย ผู้ชำระตั้งตนเป็นกลางคอยดูแลให้ทั้งสองฝ่ายได้ดำเนินคดีของตนไปตามกฎเกณฑ์ที่ได้วางขึ้นไว้โดยเคร่งครัด

สำหรับระบบกล่าวหานั้น บางประเทศอาจจะนิยมใช้คณะลูกขุนในการตัดสินข้อเท็จจริง แต่บางประเทศก็ไม่ใช้คณะลูกขุน แต่ยกหน้าที่ในการตัดสินทั้งข้อเท็จจริง และข้อกฎหมายให้แก่ศาลเป็นผู้ใช้อำนาจวินิจฉัยทั้งหมด ทั้งนี้แล้วแต่บริบททางสังคมของแต่ละประเทศนั้น

ลักษณะที่สำคัญของระบบกล่าวหาดังต่อไปนี้[68]

ประการแรก ศาลมีบทบาทจัดเป็นเพียงผู้ตัดสินคดีเท่านั้น ไม่มีอำนาจในการสืบพยานเพิ่มเติม หรือช่วยคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งแสวงหาพยานหลักฐาน การดำเนินการพิจารณามีกฎเกณฑ์ละเอียดปลีกย่อยมาก ศาลใช้ดุลพินิจได้น้อย

ประการที่สอง คู่ความสองฝ่ายมีบทบาทสำคัญเป็นคู่ต่อสู้ซึ่งกันและกันเห็นได้ชัดในคดีอาญาศาลจะไม่ช่วยโจทก์แสวงหาพยานหลักฐาน ดังนั้น บางครั้งศาลอาจจะยกฟ้องทั้ง ๆ ที่ปรากฏว่าจำเลยกระทำผิดก็ได้

ประการที่สาม ระบบกล่าวหา มีกฎเกณฑ์การสืบพยานที่เคร่งครัดมาก ศาลมีโอกาสใช้ดุลพินิจได้น้อยมีบทตัดพยานเด็ดขาด ไม่ยอมให้ศาลรับพยานนั้นเข้าสู่สำนวนความเลย นอกจากนี้ การใช้คำถามในการซักถาม ถามค้าน ก็ต้องเป็นไปตามกฎเกณฑ์โดยเคร่งครัด

หลักการใหญ่ ๆ ที่พิจารณาว่าประเทศใดใช้วิธีพิจารณาในระบบกล่าวหานั้น มีวิธีพิจารณาข้อแตกต่างของทั้งสองระบบ ดังนี้[69]

---

[68] เข็มชัย ชุติวงศ์. อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 63. หน้า 4.

ประการแรก ผู้เสียหายฟ้องคดีได้เอง ในบางความผิดอาญา โดยไม่ต้องอาศัยพนักงานอัยการ และในคดีแพ่งผู้เสียหายก็มีอำนาจฟ้องคดีได้เองด้วย

ประการที่สอง การพิจารณาคดี เน้นการเท่าเทียมกันของคู่ความ ไม่ว่าระหว่างรัฐ-เอกชน หรือเอกชน-เอกชน

ประการที่สาม การพิจารณา กระทำโดยเปิดเผย และด้วยวาจา โดยกระทำต่อหน้าศาล และคณะลูกขุน (หากมี) ในศาล

ประการที่สี่ ศาลไม่มีอำนาจแสวงหาพยานหลักฐาน ข้อนี้สำคัญมาก เพราะเป็นความแตกต่างอย่างชัดเจน โดยหน้าที่การแสวงหาและนำเสนอพยานหลักฐานเป็นหน้าที่ของคู่ความ

ในส่วนนี้กฎหมายไทย ได้มีบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ในหลักของภาระการพิสูจน์ “ผู้ใดกล่าวอ้างข้อเท็จจริงใด ผู้นั้นมีภาระการพิสูจน์ในข้อเท็จจริงนั้น” ศาลไม่สามารถถามความได้เอง ไม่สามารถถามในส่วนที่ตนเองสงสัย หรืออยากเห็นพยานหลักฐานใดก็ไม่สามารถถามหาเอาได้ ในเรื่องนี้ขอให้ท่านไปดูหนังฝรั่ง เกี่ยวกับศาลหรือการพิจารณาคดีในศาล หรือไปดูได้จากศาลยุติธรรมในจังหวัดต่าง ๆ ในประเทศไทย ศาลจะไม่ถาม มีหน้าที่ฟัง และทำการบันทึกคำให้การต่าง ๆ หากศาลสงสัยในส่วนใด ต้องยกประโยชน์แห่งความสงสัยนั้นให้แก่จำเลย ซึ่งกฎหมายของประเทศไทยก็ได้มีบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาด้วย ยกประเด็นแห่งคดี หรือนำสืบพยานเอง

ประการที่ห้า ในวิธีพิจารณา มีบทตัดพยานชัดเจนเคร่งครัด (อยู่ในกฎหมายลักษณะพยาน) เช่น หากพยานหลักฐานนั้นเกิดขึ้นโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย ก็ไม่สามารถที่จะนำมาให้ศาลรับฟังเป็นพยานได้ หลักต้นไม้มีพิษ ลูกไม้ย่อมมีพิษ Fruit of the Poisonous Tree

ประการที่หก คำพิพากษา มีลักษณะเป็นการบัญญัติกฎหมาย

โดยกระบวนวิธีพิจารณาในระบบไต่สวนและระบบกล่าวหานั้น ถือเป็นกระบวนพิจารณาคดีในการดำเนินการและค้นหาความจริง โดยศาลอันเป็นเรื่องของการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐาน ซึ่งแนวคิดทั้งสองหลักการดังกล่าวนั้นพยานบุคคลล้วนมีความสำคัญในการที่จะพิสูจน์ว่าจำเลยมีความผิดหรือไม่ พยานบุคคลเป็นพยานที่มีความสำคัญต่อศาลในการรับฟัง เพื่อใช้ประกอบดุลพินิจพิจารณาตัดสินคดี โดยเฉพาะพยานที่รู้เห็นในการกระทำความผิดถ้าได้มาเบิกความต่อศาลแล้วจะทำให้พยานหลักฐานในคดีนั้นมีน้ำหนัก ซึ่งทั้งสองระบบดังกล่าวนี้ได้ให้อำนาจแก่ศาลในการแสวงหาพยานหลักฐานหรือรับฟังพยานหลักฐานอย่างอิสระ ก็สามารถอนุมาณได้ว่าหากศาลเห็นว่าพยานบุคคลที่มาเบิกความเป็นพยานในคดี

---

[69] สุจิภา ปิ่นศรีเพ็ชรกูล. (2558). ***การอนุญาตให้พยานบุคคลนำทนายความหรือที่ปรึกษาเข้าร่วมการให้ถ้อยคำในชั้นสอบสวน.*** วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 21-22.

นั้นมีแนวโน้มว่าจะได้รับอันตรายหรือเล็งเห็นได้ว่าอาจจะถูกบุคคลภายนอกหรือจำเลยในคดีอาจเข้ามาข่มขู่ให้ไม่มาเป็นพยานในคดีได้ ศาลก็สามารถที่จะมีคำสั่งให้หน่วยงานของรัฐเข้ามาคุ้มครองพยานบุคคลนั้นได้อย่างเต็มที่

2.5.3 ข้อสังเกตในเรื่องระบบไต่สวน และระบบกล่าวหากับภาระการพิสูจน์และอำนาจศาลในการแสวงหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐาน

2.5.3.1 ความแตกต่างระหว่างระบบไต่สวนและระบบกล่าวหา

ระบบไต่สวนและระบบกล่าวหานี้มีความแตกต่างกันมาก ระบบไต่สวนมีผลสำคัญในเรื่องบทบาทของศาลในการแสวงหาข้อเท็จจริง และพยานหลักฐานเพิ่มเติมในคดีโดยในระบบไต่สวนซึ่งได้รับอิทธิพลจากหลักการไต่สวนโดยศาล (Judicial Investigation) ศาลจะมีบทบาทและอำนาจในการแสวงหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเพิ่มเติมได้ ไม่ถูกจำกัดให้พิจารณาเฉพาะเพียงข้อเท็จจริง และพยานหลักฐานที่คู่ความเสนอต่อศาล และศาลมีอำนาจริเริ่มดำเนินกระบวนพิจารณาต่าง ๆ ได้ด้วยตนเองโดยที่ไม่ต้องมีคู่ความฝ่ายใดร้องขอแต่ในระบบกล่าวหา ซึ่งมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับหลักความประสงค์ของคู่ความ (Principle of Party Disposition หรือ le principe dispositif) ศาลจะไม่มีบทบาทและอำนาจในการแสวงหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานในคดีเพิ่มเติมได้ด้วยตนเอง ศาลต้องถูกจำกัดกรอบให้พิจารณาเฉพาะจากข้อเท็จจริง และพยานหลักฐานที่คู่ความเสนอต่อศาลเท่านั้น[70]

2.5.3.2 ระบบไต่สวนและระบบกล่าวหามีผลกับภาระการพิสูจน์ของคู่ความในคดีหรือไม่

โดยปกติแล้วคู่ความฝ่ายใดกล่าวอ้างข้อเท็จจริง คู่ความฝ่ายนั้นย่อมต้องมีภาระการพิสูจน์ข้อเท็จจริงที่ตนกล่าวอ้าง เช่น ในตอนต้นของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของประเทศไทย มาตรา 84/1 บัญญัติว่า คู่ความฝ่ายใดกล่าวอ้างข้อเท็จจริง เพื่อสนับสนุนคำคู่ความของตนให้คู่ความฝ่ายนั้นมีภาระการพิสูจน์ข้อเท็จจริงนั้น

อย่างไรก็ตาม บางครั้งอาจเกิดการผกผันในเรื่องภาระการพิสูจน์ หรือการผลักภาระการพิสูจน์จากคู่ความฝ่ายหนึ่งไปยังคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งได้ในกรณีดังต่อไปนี้[71]

---

[70] ธนกฤต วรธนัชชากุล. (2559). ***ข้อสังเกตในเรื่องระบบไต่สวน ระบบกล่าวหากับภาระการพิสูจน์และอำนาจศาลในการแสวงหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐาน.*** (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : https://thaipublica.org/2016/04/medical-malpractice-cases-12498-2558-2/ [2562, 20 มิถุนายน].

[71] พร้อมพันธ์ ครบตระกูลชัย. (2552). ***การกันบุคคลหรือผู้ถูกกล่าวหาไว้เป็นพยาน : ศึกษากรณี พรบ.มาตรการของฝ่ายบริหารในการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2551.*** วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์, คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. หน้า 41-42.

กรณีแรก การกล่าวอ้างข้อเท็จจริงใหม่ขึ้นมาในคดีของคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ทำให้เกิดกลไกการสลับไปมาระหว่างโจทก์กับจำเลยในเรื่องภาระการพิสูจน์ (le mécanisme de l'alternance) แล้วแต่ว่าคู่ความฝ่ายใดจะเป็นผู้กล่าวอ้างข้อเท็จจริงใหม่ขึ้นมา (onus probandi incumbit et qui dicit)

กรณีที่สอง ข้อสันนิษฐานตามข้อเท็จจริง

กรณีที่สาม ข้อสันนิษฐานตามกฎหมาย

กรณีที่สี่ ข้อเท็จจริงที่อยู่ในความรู้เห็นโดยเฉพาะของคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง

ภาระการพิสูจน์มีความหมายในเชิงบทบาท (un sens actif) คือ การมีบทบาทหน้าที่ในการนำพยานหลักฐานเข้าสืบพิสูจน์ เพื่อจะทำให้ผู้พิพากษาเชื่อในความมีอยู่จริงของข้อเท็จจริงในคดี หรือเป็นเรื่องที่ว่าใครจะต้องเป็นผู้นำพยานหลักฐานมาพิสูจน์ในคดี

นอกจากนี้ ภาระการพิสูจน์ยังมีความหมายในเชิงถดถอย (un sens passif) คือ หมายความถึง การลงโทษในกรณีที่ประสบความล้มเหลว คือ ใครควรจะต้องเป็นฝ่ายแพ้คดีในกรณีที่มีเหตุอันควรสงสัย กล่าวคือ หากคู่ความฝ่ายใดมีภาระการพิสูจน์ แต่ไม่สามารถนำพยานมาพิสูจน์ให้ศาลเชื่อถือในข้อเท็จจริงที่ตนมีภาระการพิสูจน์ได้ ก็ต้องเป็นฝ่ายแพ้คดีไป ซึ่งในกรณีนี้ถือว่าภาระการพิสูจน์เป็นความเสี่ยงในเรื่องของพยานหลักฐาน (Risque de la Preuve) ดังนั้น ภาระการพิสูจน์จึงเป็นเรื่องของคู่ความที่จะต้องนำพยานหลักฐานมาสืบพิสูจน์ ไม่ว่าจะเป็นคู่ความในระบบวิธีพิจารณาคดีระบบใด ทั้งระบบไต่สวนและระบบกล่าวหา ระบบวิธีพิจารณาคดีจะเป็นระบบไต่สวนหรือระบบกล่าวหา จึงไม่มีผลต่อภาระการพิสูจน์ของคู่ความประการที่สำคัญ คือ ศาลไม่สามารถใช้อำนาจของศาลในการแสวงหาข้อเท็จจริง และพยานหลักฐานเพิ่มเติม เพื่อปลดเปลื้องภาระการพิสูจน์ของคู่ความได้ ถึงแม้ว่าจะเป็นศาลในระบบไต่สวนก็ตาม เพราะการดำเนินการของศาลในการแสวงหาข้อเท็จจริง และพยานหลักฐานเพิ่มเติมของศาลในระบบไต่สวนเป็นการดำเนินการเกี่ยวกับพยานหลักฐานที่อยู่ภายใต้ความรับผิดชอบของศาลเท่านั้น แต่ไม่ได้หมายความว่าศาลมีภาระการพิสูจน์เช่นเดียวกับคู่ความในคดีด้วย

2.5.3.3 เงื่อนไขและข้อจำกัดการใช้อำนาจของศาลในระบบไต่สวนในการแสวงหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเพิ่มเติม

การที่ศาลในระบบไต่สวนจะใช้อำนาจในการแสวงหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเพิ่มเติมนั้น มีกรอบ เงื่อนไข และข้อจำกัดในการใช้อำนาจของศาลด้วย ทั้งนี้ ด้วยเหตุผลข้อหนึ่ง เพื่อไม่ให้กระทบกับหลักความเป็นกลางของผู้พิพากษาซึ่งเป็นหลักสำคัญหลักหนึ่งในหลักสองประการของหลัก Natural Justice โดยอีกหลักหนึ่ง คือ หลักฟังความสองฝ่าย (the Principle of Bilateral Hearing) หรือในภาษาฝรั่งเศสเรียกว่า "หลักโต้แย้งคัดค้านต่อสู้คดี (le principe de la contradiction)" ซึ่งเป็นหลักทั่วไปของ

กฎหมายวิธีพิจารณาความในคดีทุกประเภท โดยศาลไม่สามารถสั่งให้มีการแสวงหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเพิ่มเติมในคดี เพื่อแก้ไขความบกพร่อง (la carence) ของคู่ความในการนำพยานเข้าสืบได้ โดยความบกพร่องนี้หมายถึงความละเลยที่ต้องรับผิด (une negligence fautive) กล่าวคือ ความละเลยเพิกเฉยของคู่ความในการนำพยานเข้าสืบพิสูจน์ข้อเท็จจริงที่เป็นไปโดยเจตนา เมื่อคู่ความมีความเป็นไปได้ที่จะนำพยานเข้าสืบพิสูจน์ข้อเท็จจริงนั้นได้ ซึ่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของประเทศฝรั่งเศสซึ่งใช้ระบบไต่สวนเป็นหลัก จากการได้รับอิทธิพลจากงานเขียนของ Henri Motulsky ทำให้มีการปรับปรุงแก้ไขให้ระบบไต่สวนมีอิทธิพลเหนือระบบกล่าวหาอย่างเด่นชัด ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1971 ก็ได้บัญญัติรับรองเงื่อนไขและข้อจำกัดการใช้อำนาจของศาลไว้ด้วย โดยบัญญัติไว้ในมาตรา 146 วรรคสอง ว่า ผู้พิพากษาไม่อาจสั่งให้มีมาตรการแสวงหาข้อเท็จจริงในคดีเพื่อแก้ไขความบกพร่องของคู่ความในการนำพยานหลักฐานเข้าสืบได้

ดังนั้น หากคู่ความฝ่ายที่มีภาระการพิสูจน์มีความบกพร่องในการนำพยานเข้าสืบพิสูจน์ข้อเท็จจริงในคดี และความบกพร่องนั้นเป็นความละเลยที่ต้องรับผิดของคู่ความดังกล่าวแล้ว ศาลจะใช้อำนาจของศาลในระบบไต่สวนแสวงหาข้อเท็จจริง และพยานหลักฐานในคดีเพิ่มเติมไม่ได้ ซึ่งในเรื่องนี้เป็นอำนาจในการใช้ดุลพินิจของศาล

2.6 ลักษณะของพยานบุคคลในคดีอาญาที่ควรได้รับความคุ้มครอง

การคุ้มครองพยานบุคคลในคดีอาญานั้น ควรได้รับความคุ้มครอง การปฏิบัติที่เหมาะสม และค่าตอบแทนที่จำเป็นและสมควรจากรัฐ ดังนั้น การปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับการให้ความคุ้มครองพยาน สำนักงานคุ้มครองพยาน ถูกกำหนดให้ทำหน้าที่เป็นหน่วยงานอำนวยการกลางในการบังคับใช้กฎหมายคุ้มครองพยาน เพื่อสร้างมาตรฐานและกลไกการทำงานร่วมกับหน่วยงานที่มีภารกิจเกี่ยวข้องกับการคุ้มครองพยาน ในขณะเดียวกันก็ทำหน้าที่ในการคุ้มครองพยานทั้งมาตรการทั่วไปและมาตรการพิเศษ กรณีพยานประสงค์ให้สำนักงานคุ้มครองพยานคุ้มครองความปลอดภัย หรือพยานในคดีที่สำนักงานคุ้มครองพยานเห็นสมควร หรือเป็นพยานตามข้อสั่งการของผู้บริหาร หรือตามนโยบายของรัฐบาล เช่น พยานในคดีค้ามนุษย์ คดีความมั่นคงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ คดีอาญาที่สำคัญ และคดีอาชญากรรมข้ามชาติ เป็นต้น โดยการดำเนินการจะต้องกระทำด้วยความรอบคอบ เคารพในสิทธิของพยานเป็นประการสำคัญ และ

พึงตระหนักว่า บุคคลที่เป็นพยานในคดีอาญาเป็นผู้ที่มีความสำคัญยิ่งในการผดุงความยุติธรรม[72] สามารถอธิบายได้ ดังต่อไปนี้

2.6.1 ตัวพยานบุคคล ครอบครัว และบุคคลผู้มีความสัมพันธ์ใกล้ชิด

ผู้มีสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพยาน เช่น ครอบครัว และบุคคลอื่น ๆ ที่มีความเกี่ยวข้องใกล้ชิดกับพยาน และทั้งบุคคลเหล่านี้ก็มีความเสี่ยงภัยที่จะได้รับภยันตรายเช่นเดียวกัน ดังนั้น การให้ความคุ้มครองของรัฐจะต้องครอบคลุมไปถึงบุคคลผู้มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดที่เกี่ยวข้องกับพยานด้วย

2.6.2 เจ้าหน้าที่ของรัฐ

ความผิดบางประเภทที่มีลักษณะเกี่ยวข้องกับองค์กรอาชญากรรม หรือผู้มีอิทธิพล เช่น ความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด เจ้าหน้าที่รัฐอาจจำเป็นต้องเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดโดยตรง เช่น การล่อซื้อ การอำพรางตัวเข้าไปในกลุ่มผู้กระทำความผิด และมักจะเป็นประจักษ์พยาน ซึ่งเป็นพยานชั้นหนึ่งที่มีน้ำหนักหรือเป็นพยานโดยตรง เจ้าหน้าที่รัฐจึงมีความเสี่ยงสูงเช่นกันในกรณีที่อาจได้รับภยันตรายจากการกระทำในรูปแบบต่าง ๆ ดังนั้น เจ้าหน้าที่ของรัฐ ซึ่งมีบทบาทเป็นพยานก็ควรอยู่ในขอบเขตที่ได้รับความคุ้มครองความปลอดภัยด้วย

2.6.3 ผู้ต้องหาที่พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการกันไว้เป็นพยาน

ในบางคดีเช่นคดีความผิดที่มีลักษณะเป็นองค์กรอาชญากรรม หรือผู้มีอิทธิพล การแสวงหาพยานหลักฐานต่าง ๆ จะทำได้ยากลำบาก ทำให้บางกรณีอาจจำเป็นจะต้องกันผู้ต้องหาบางคนเป็นพยานให้แก่รัฐ ซึ่งโดยทั่วไปจะใช้ในกรณีที่จำเป็น เนื่องจากไม่สามารถหาพยานหลักฐานอื่น และใช้กับผู้ต้องหาผู้มีส่วนรู้เห็นและใกล้ชิดต่อการกระทำผิดที่พนักงานสอบสวนพิจารณา แล้วเห็นว่าไม่ใช่ตัวการสำคัญ ซึ่งบุคคลดังกล่าวแม้จะมีความผิดก็ตาม แต่เมื่อเขามาทำประโยชน์ให้แก่รัฐโดยเข้าเป็นพยาน เพื่อให้ข้อเท็จจริงที่เป็นประโยชน์ในคดีอันจะทำให้อาจสามารถนำตัวผู้กระทำผิดอื่นมาพิจารณาลงโทษได้ ก็สมควรอยู่ในขอบเขตที่รัฐจะต้องให้ความคุ้มครองด้วย

2.6.4 ผู้ถูกคุมขังหรือผู้ถูกกักกันในคดีอาญา

ผู้ถูกคุมขังหรือผู้ถูกกักกันในคดีอาญา คือ ผู้ที่เคยถูกศาลพิพากษาให้กักกันมาก่อน หรือผู้ที่ถูกศาลพิพากษาให้ลงโทษจำคุกไม่ต่ำกว่า 6 เดือนมาแล้วไม่น้อยกว่า 2 ครั้งในความผิด 8 ประเภทดังต่อไปนี้

1) อั้งยี่ ซ่องโจร

2) วางเพลิงเผาทรัพย์ผู้อื่น

---

[72] พร้อมพันธ์ ครบตระกูลชัย. อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 71. หน้า 53-56.

3) ปลอมแปลงเงินตรา

4) ข่มขืน อนาจาร

5) ฆ่า

6) ทำร้ายร่างกาย

7) กักขังหน่วงเหนี่ยว

8) คดีเกี่ยวกับทรัพย์ ลัก วิ่ง ชิง ปล้น

นอกจากนี้ยังมีกฎเกณฑ์ว่า หากภายใน 10 ปี นับแต่ผู้นั้นพ้นจากการกักกัน หรือพ้นโทษ และผู้นั้นได้กระทำความผิด ตามที่ระบุข้างต้น จนศาลพิพากษาจำคุกไม่ต่ำกว่า 6 เดือน ศาลจะถือว่าผู้นั้นเป็นผู้กระทำความผิดติดนิสัย จะพิพากษาให้กักกัน มีกำหนดเวลา ไม่น้อยกว่า 3 ปี และไม่เกิน 10 ปีก็ได้ เป็นต้น โดยผู้ถูกคุมขังหรือผู้ถูกกักกันในคดีอาญานั้น ถือว่ามีบทบาทต่อการเป็นพยานบุคคลในคดีอาญา เพราะสามารถให้การไปถึงเหตุการณ์ที่ตนได้รู้เห็น ก็ควรที่จะได้รับความคุ้มครองจากหน่วยงานของรัฐเช่นกัน

2.6.5 จำเลยในคดีอาญา

พยานที่ถือว่ามีความสำคัญและอาจได้รับอันตรายในคดีอาญาด้วย คือพยานที่ตกเป็นจำเลยในคดีอาญาหรือตัวจำเลย ที่อ้างตนเองเป็นพยาน จำเลยซึ่งมีความเสี่ยงที่จะตกอยู่ในสถานการณ์ที่ถูกกระทำทรมาน หรือถูกใช้กำลังบังคับโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐ เพื่อให้รับสารภาพ[73] ยิ่งควรจะต้องได้รับการคุ้มครองโดยไม่ทำให้เสื่อมเสียเกียรติก็ได้ให้ความสำคัญกับผู้ต้องหาหรือจำเลยที่อาจได้รับการปฏิบัติ หรือใช้กำลังโดยมิชอบจากเจ้าหน้าที่ของรัฐไว้ ซึ่งตามกฎหมายของประเทศไทยนั้นได้กำหนดคำว่า พยาน ไว้อย่างชัดเจน แต่ในกรณีที่จำเลยอ้างตนเองเป็นพยานนั้น กฎหมายมิได้ให้ความสำคัญไว้ว่าการที่จำเลยอ้างตนเองเป็นพยานนั้นถือเป็นพยานตามกฎหมายของประเทศไทย อาจทำให้จำเลยที่อ้างตนเองเป็นพยานนั้นได้รับการข่มขู่จากจำเลยอีกคนหนึ่งในคดีเดียวกันก็เป็นได้

2.6.6 ผู้เสียหายซึ่งอยู่ในฐานะเป็นพยานในคดี

ผู้เสียหายในคดีอาญา จะอยู่ในฐานะเป็นพยานในคดี เนื่องจากผู้เสียหายถือเป็นผู้ที่ได้รับผลร้ายหรือความเสียหายจากการกระทำความผิดของจำเลย โดยปกติแล้วผู้เสียหายย่อมได้รับการคุ้มครอง แต่เมื่ออยู่ในฐานะเป็นพยานในคดีด้วยแล้ว ก็ควรที่จะได้รับความคุ้มครองในฐานะพยานอีกฐานะหนึ่งด้วย[74] ซึ่ง

---

[73] อนิตรา โมเซอร์-พวงสุวรรณ. (2550). ***คุ้มครองพยานหรือบิดเบือนความยุติธรรม.*** (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : http://www.article2.org [2562, 18 มกราคม].

[74] Bruce, D. (2000). ***Effective Crime Investigation and Prosecution – the link between witness and victim issues.*** (Online). Available from: http://www.isrcl.org/Papers/Bruce.pdf. [2562, 17 มกราคม].

เมื่อมีคดีความเกิดขึ้นแล้วมีการอ้างตัวผู้เสียหายเข้ามาเป็นพยานในคดี ส่วนมากก็มักที่จะไม่ได้ให้ความสำคัญในการเข้ามาเป็นพยาน เพราะเกรงว่าเมื่อเข้ามาเป็นพยานในคดีอาญาแล้วกลัวว่าตนเองหรือครอบครัว เช่น สามี ภรรยา บุตร บิดามารดา หรือผู้ที่ใกล้ชิดกับพยานนั้นจะถูกทำร้ายหรือถูกข่มขู่ โดยในเรื่องนี้กฎหมายของประเทศไทยก็กำหนดสิทธิพื้นฐานในการที่จะเข้ามาเป็นพยานบุคคลในคดีอาญาของผู้เสียหายเอาไว้ 3 ประการ คือ สิทธิที่จะได้รับการคุ้มครองความปลอดภัย สิทธิที่จะได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสม และสิทธิที่จะได้รับค่าตอบแทนที่จำเป็นและสมควรจากรัฐ โดยมีสำนักงานคุ้มครองพยาน ซึ่งเป็นหน่วยงานในสังกัดกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม เป็นผู้ให้ความคุ้มครองแก่ผู้เสียหายซึ่งอยู่ในฐานะเป็นพยานในคดี เพื่อให้เกิดความมั่นใจที่จะเข้ามาเป็นพยานในกระบวนยุติธรรม